

DR RADOSLAV RATKOVIĆ

Fašizam u Srbiji, drugi put

Sa Miloševićevom uzurpacijom vlasti, sa njegovim jurišnim odredima i "mitinzima istine", sa događanjima naroda - događa nam se fašizam, evo, već skoro deceniju i po. Nastupio je isto onako kao što je nastupio 1941. godine - sa agresivnim nacionalizmom, raspirivanjem nacionalne i verske mržnje, sa širenjem manijakalnih ideja da narodi ne mogu da žive zajedno, da se etničkim čišćenjem moraju osvojiti teritorije za etnički čiste države.

Ideološki aparati političkih snaga koje su postale dominantne i uspostavile svoju vlast u procesu raspada SFRJ, pretvorili su se u nacionalističke lajaonice bljujući iz osvojenih medijskih sredstava, svakodneвно i u masovnim razmerama, gluposti i gadosti sa ciljem da tim propagandnim presingom pomrače svest ljudi, isperu im mozgove i prepariraju ih u beslovesne poslušnike politike koja je proizvodila razaranja i haos.

Udarnu pesnicu ovog mračnjačkog pohoda, kao u svim fašističkim pokretima, činile su grupe iz društvenog podzemlja, svet aktivnog kriminala i potencijalnih kriminalaca, kojima su raspad društvenog sistema i uklanjanje pravnih i zakonskih normi otvorili prostor za nesmetano ispoljavanje potisnutih prestupničkih nagona. Tu su se

okupili društveni otpaci svake vrste koji u normalnom redu stvari nisu našli mesto i kojima nasilje i pljačka izgledaju kao prirodan način socijalne egzistencije.

Ali, ako su ovi jurišni odredi organizovanog podzemlja (razne para-formacije) imali izuzetno značajnu ulogu u praktičnom sprovođenju politike stvaranja etnički čistih teritorija, masovnim zločinima, pljačkama, razaranjem materijalnih i kulturnih vrednosti - nikako se ne može potceniti jedna druga grupacija, ona koja je proizvodila materijal za punjenja ideoloških i propagandnih oruđa, sredstava za kontaminaciju društvene svesti i formiranje ideja za političke akcije. Ako su oni prvi jurišni odredi predstavljali najisturenije egzekutore razaranja društva, ovi drugi čine odrede duhovnih boraca bez kojih čitava stvar nije mogla ni da počne.

Na pravcu glavnog udara morala se odmah naći ideja bratstva i jedinstva naroda i taj udar traje kontinuirano do danas. Ta ideja i njeno praktično ostvarenje morali su da budu uklonjeni da bi repriza događanja fašizma mogla da se izvodi.

Fašizam se nikada nije ustručavao da se lažno predstavlja ako mu se to činilo celishodnim da bi povukao za sobom i one koje treba prevariti da bi mu služili.

Čak i u vreme svog najvećeg uspona, taj pokret koji je kao svoju istorijsku misiju oglašavao uništavanje demokratije i socijalizma, istovremeno je u nazive svojih organizacija uključivao te reči. Musolini je definisao fašizam kao "organizovanu,

Tribina o udžbenicima istorije

Posle dužih priprema i odlaganja zbog nemogućnosti da se u predviđenim terminima obezbedi odgovarajući prostor, za četvrtak 16. januara u 11 sati predviđeno je da se održi tribina "Da li deca u Srbiji uče falsifikovanu istoriju?"

Povod da Društvo za istinu o antifašističkoj narodnooslobodilačkoj borbi u Jugoslaviji 1941-1945 organizuje ovu raspravu su najnoviji udžbenici istorije za osmi razred osnovne i treći i četvrti razred srednjih škola.

Ove udžbenike podvrći će kritičkoj analizi veći broj eminentnih istoričara koji će ukazati šta je, kada je reč o NOR-u i posleratnoj Jugoslaviji, falsifikat, a šta je prećutano.

Na tribinu su pozvani i predstavnici Ministarstva prosvete i Zavoda za izdavanje udžbenika.

U NOVOM PAZARU

Dočekani sa simpatijama

Posle Beograda, Novog Sada, Sarajeva, Podgorice i Pančeva, knjiga "Ratovi u Jugoslaviji 1991-1999" predstavljena je i u Novom Pazaru.

Promociju su organizovali Udruženje pisaca Sandžaka i Biblioteka "Dositej Obradović". Sala biblioteke sa više od sto sedišta bila je mala da prihvati svi zainteresovane, među kojima je bilo i dosta mladih, pa su neki od njih stajali i u hodniku.

Organizatori su najpre toplo pozdravili prisutne članove Društva za istinu o antifašističkom NOB-u u Jugoslaviji 1941-1945, a zatim je izvršni voditelj promocije Huzeir Kurtagić predstavljao govornike. O knjizi, Društvu, motivima njegovog nastanka i njegovim izdanjima govorili su prof. dr Radoslav Ratković, prof. dr Šefket Krcić, prof. dr Sefer Međedović, prof. Esad Rahić, Ostoja Kisić, Nebojša Dragosavac i Mirko Ivančić.

Neposredno posle skupa u biblioteci, promocija je nastavljena pred mnogo širim auditorijumom. Iz prepunog studija Televizije Sandžaka direktno je emitovan forum koji je trajao dva sata. Tematika knjige podstakla je razgovor koji nije mogao mimoći ni nasilja činjena nad muslimanskim stanovništvom u Novom Pazaru, otmice i ubistva na granici Srbije i Bosne.

Principi za koje se Društvo zalaze naišli su na opšte odobravanje, te je iskazana i zainteresovanost da se u Novom Pazaru formira sekcija Društva. TV-forum sledećeg dana je repriziran te se može reći da su u toku dvadesetosatnog boravka u Novom Pazaru članovi Društva za istinu o NOB-u više od šest sati bili na javnoj sceni.

Odmah po dolasku u Novi Pazar, dobrodošlicu članovima Društva za istinu o antifašističkom NOB-u u Jugoslaviji iskazalo je i političko rukovodstvo Novog Pazara. U toku prijema, predsednik Društva je domaćine upoznao sa osnovnim programskim opredeljenjima i aktivnostima.

koncentrisanu, autoritativnu demokratiju na nacionalnoj bazi", a Hitler je svoj pokret nazvao "nacional-socijalizmom". Iako su kvalifikativima "autoritativna" i "nacionalni" sadržine pojmova demokratija i socijalizam bile ukinute i napravljene logične besmislice - fašističkim vođama to nije smetalo jer nisu imali u vidu logiku nego propagandni efekat.

Naravno da posle totalnog poraza i kompromitovanja koje je fašizam doživeo u drugom svetskom ratu, sledbenici fašizma, njegovi svesni i nesvesni nosioci, ne mogu da se označavaju njegovim imenom; moraju da prikrivaju svoju prirodu i da pribegavaju različitim nazivima svoga delovanja i organizovanja. U uslovima kada je raspadanje zahvatilo sve društvene svere i kada je, u okviru toga, nastao takav nered u jeziku da su značenja termina kao što su "levica", "desnica", "socijalizam", "demokratija", "pravna država", izgubila svaku vezu sa predmetima - savremenom fašizmu je olakšan posao prikrivanja karaktera.

nastavak na strani 3.

Odgovor Cenčiću i Cenčićima

Kada se pojavila knjiga "Titova posljednja ispovest" Vjenceslava Cenčića, štampana u Beogradu, u Društvu za istinu o antifašističkom NOB-u u Jugoslaviji odlučeno je da se odgovori knjigom kako bi se argumentovano demantovale izrečene neistine i razobličili falsifikati na kojima se gradi konstrukcija navodne Titove ispovesti.

Posle dužeg rada, za štampu je pripremljena knjiga "Velika podvala - Cenčić podmeće Titu izmišljene stenograme" koja će uskoro biti dostupna javnosti. Već u predgovoru ukazuje se da se Cenčićeva knjiga zasniva na tri izmišljena stenograma, kao i na motive zbog kojih je pisana. Posle uvodnog teksta "Knjiga falsifikata, neistina i intriga", koji je napisao Raif Dizdarević, predočavaju se ključni dokumenti - stvarno Titovo izlaganje u Karađorđevu 21. decembra 1979. godine i sastav delegacije Oružanih snaga SFRJ koja je tom prilikom razgovarala sa Titom.

Reč se zatim daje svedocima - učesnicima pomenutog razgovora i neposrednim Titovim saradnicima. U tom odeljku knjige nalaze se i:

- Lične beleške nekadašnjeg saveznog sekretara za narodnu odbranu generala Nikole Ljubičića "Sa Titom od 15. avgusta do 23. decembra 1979. godine";

- Prilog admirala Branka Mamule, tadašnjeg načelnika Generalštaba JNA "Odgovorno tvrdim da ništa iznijetog u Cenčićevoj knjizi Tito nije rekao pred vojnim vrhom u decembru 1979", kao i još nekoliko pisama i ranije objavljenih Mamulinih reagovanja na pomenutu knjigu, uključujući i Cenčićev odgovor Mamuli;

- Presek rasprave o Cenčićevoj knjizi vođene u Zvezi borcev Slovenije koji je priredio general Ilija Radaković, nekadašnji pomoćnik i zamenik saveznog sekretara za narodnu odbranu i učesnik u razgovoru sa Titom 21. decembra 1979;

- Osvrt nedavno preminulog generala Džemila Šarca, tadašnjeg podsekretara u SSNO;

- Tekst "Moj poslednji susret s Titom" generala Daneta Petkovskog, tadašnjeg zamenika saveznog sekretara za narodnu odbranu;

- Tekst "Titova poslednja ispovest" generala Branka Jerkića, tadašnjeg komandanta teritorijalne odbrane Slovenije i istoimeni komentar Milivoja Pisara.

U knjizi se nalaze i prilozi, odnosno izjave tadašnjih Titovih neposrednih saradnika - savetnika za štampu u Titovom kabinetu Blaže Mandića, šefa i zamenika šefa Protokola Predsednika Republike Antona Laha i Vojislava Vučićevića, tekst Miloša Minića koji je tada, pre i za vreme Šestog samita nesvrstanih u Havani, bio u stalnom kontaktu sa Titom.

U ovom poglavlju knjige koje nosi naslov "Svedoci govore", nalazi se i

beleška o

razgovoru sa Berislavom

Badurinom, tu je i komentar o Cenčićevoj knjizi koji je dala nekadašnja Titova supruga Herta Haas a ona je priložila i izjavu o Josipu Kopiniću. Data je i polemika nekadašnjeg ministra inostranih poslova SFRJ Josipa Vrhovca sa Vjenceslavom Cenčićem, dok general JNA Milan Šijan odgovara na pitanje ko je ubio Marka Oreškovića.

U poglavlju "Reagovanje javnosti na Cenčićevu knjigu" nalaze se, između ostalog:

- Polemika dr Zorice Stipetić, nekadašnje direktorke Instituta za radnički pokret Hrvatske sa Cenčićem ("Titov politički testament iz lažiranih stenograma");

- Pismo Biljane Kovačević-Vučo, ćerke generala Veljka Kovačevića, povodom Cenčićeve knjige;

- Prilog "Neistine o smrti generala Koste Nađa" Georgija Jovičića, generala, nekadašnjeg sekretara Opunomoćstva CK SKJ za JNA;

- Tekst prenet iz podgoričkih "Vijesti" u kome novinar i publicista Boro Krivokapić tvrdi: "Cenčiću, Krležine (sada i Titove) riječi su iz moje knjige 'Pitao sam Tita'.

U poglavlju "Reč istoričara" objavljuju se prilozi dr Pere Damjanovića, Radomira Ljake Vujoševića, akademika Petra Strčića, Abdulaha Kosovca, dr Dragoljuba Petrovića, dr Nikole Anića, dok su u završnom poglavlju dati dokumenti koji potkrepljuju osnovne teze knjige.

Redak primer falsifikata

U beogradskom hotelu "Metropol", 23. marta 2001, promovisana je knjiga Vjenceslava Cenčića "Titova posljednja ispovijest".

Promocija je bila, u izvesnom smislu, neobična. Umesto uobičajenih izlaganja dva-tri promotera, ovoga puta je o Cenčićevoj knjizi otvorena diskusija koju je vodio Milomir Marić (novinar, publicista). Odmah su se iz publike javili pojedini ljudi koji su svojim ocenama, ili postavljanjem pitanja, poveli raspravu o knjizi. Stekao sam utisak da je deo tih ljudi bio već unapred angažovan za takva, u osnovi, pohvalna izlaganja, mada je u diskusiji bilo i kritičkih opaski. Tako je, između ostalog, osporen način ubistva Marka Oreškovića, vođe ustanka u Lici 1941, koga su, po Cenčiću, ubili partizani. Slično se čulo i o načinu likvidacije Rade Končara, sekretara CK KP Hrvatske.

Na osnovu ovih saznanja, zaključio sam da je reč o problematičnoj knjizi, što sam

rekao i Cenčiću. Kazao sam mu da se njegova knjiga bavi istorijskim činjenicama, ali u njoj, kako vidim, ima mnogo netačnosti i iskrivljavanja. Cenčić mi je odmah odgovorio da se ona

zasniva na stenogramima i drugim dokumentima.

Kada sam, kasnije, temeljitije pročitao ovu knjigu, sve moje pretpostavke i sumnje su se potvrdile. I to višestruko!

Glavni sadržaj knjige je pokušaj diskreditacije Tita kao vodeće ličnosti jugoslovenskog revolucionarnog pokreta, a time i umanjanje značaja našeg celokupnog antifašističkog NOP-a i njegovih vrednosti. Za to se koriste različite varijante falsifikovanja činjenica. Izmišljaju se događaji koji se nisu dogodili, partizanskom pokretu pripisuju se nečasni metodi, direktnim lažima ili suptilnijim iskrivljavanjima obezvređuju se pojedine ličnosti, pre svega Josip Broz Tito i njegovi saradnici i saborci. Na udaru su posebno njegovi saradnici iz Slovenije i Hrvatske koji se, pojedinačno i svi zajedno, optužuju i kao glavni vinovnici kraha SFRJ. Na njih se baca glavna krivica i za najnovije besmislene ratove, kao i za sva zla koja su nas u njima i sa njima snašla. Očita je namera autora i njegovih pokrovitelja da se uzroci i krivci za izazvane strahovite tragedije, koje su zadesile jugoslovenske narode pri kraju XX veka, traže izvan Srbije i mimo njenih tadašnjih lidera!

(Iz teksta dr Pere Damjanovića "Cenčićeva knjiga - redak primer falsifikata" priređenog za knjigu "Velika podvala")

PISMA DRUŠTVU I REDAKCIJI

Pošaljite nam list

Slučajno smo u posjedu lista "Glas istine" broj 10/2001. Nakon što smo ga pročitali, došli smo do zaključka da bi nam izdanja za 2001. i 2002. godinu dobro došla kao i drugi materijal koji bi po Vašoj ocjeni mogao biti od koristi za našu djelatnost, a posebno materijal Sekcije za tradiciju NOB-a, pa Vas molimo, ako ste u mogućnosti, da udovoljite našem zahtjevu.

O našoj organizaciji slobodni smo saopštiti: da smo po nacionalnoj strukturi Albanci, Crnogorci i Srbi; nestranačka smo organizacija, radimo po vlastitom programu, ne pripadamo nijednoj političkoj partiji a uključujemo se u sve akcije koje su od interesa za narod.

Na kraju, želimo Vam srećnu Novu 2003. godinu da vas služi dobro zdravlje i još bolje rezultate na očuvanju istine o NOB-u 1941-1945.

Opštinski odbor Saveza boraca NOR-a Ulcinj

Fašizam u Srbiji, drugi put

nastavak sa strane 1.

Zbog toga u prepoznavanju fašizma danas se nailazi na teškoće da se iza različitih jezičkih i drugih manipulacija i kamuflaža dopre do suštine. U tom procesu otkrivanja i dešifrovanja treba biti spreman da se elementi fašizma i njihovi idejni i stvarni sklopovi otkriju na mestima gde to ne bi trebalo očekivati, s obzirom na to kako se oni nazivaju, deklarišu i šta o sebi misle.

Bez sumnje, osnovni kriterijum prepoznavanja fašizma je prisustvo agresivnog nacionalizma, njegove ideologije i politike, pošto je to bitni konstitutivni princip svakog fašizma. U vreme antifašističke narodnooslobodilačke borbe primena tog kriterijuma omogućavala je nepogrešivo određivanje karaktera snaga koje su se nalazile i delovale na ratnom prostoru.

Kriterijum prepoznavanja obnovljenog fašizma je projekt stvaranja etnički čiste države. Realizacija projekta nije (do kraja) uspeła, ali

Promovisana knjiga Jove Ninkovića

Knjiga Jove Ninkovića "Etnička strana ratova u Jugoslaviji 1991-1995", izdanje Društva za istinu o antifašističkom NOB-u, predstavljena je u beogradskom "Medija-centru". Tom prilikom, pored autora, govorili su sociolog dr Dušan Janjić, koordinator Foruma za etničke odnose i istoričar dr Pero Damjanović.

Pitanje o karakteru ratova bilo je u središtu izlaganja svih govornika. Pri tome je Janjić posebno naglasio odgovornost pojedinih moćnika iz bivše JNA i vojno-obaveštajne službe, dok je Damjanović istakao da su nacionalizmi dugo pothranjivani na raznim stranama i podsetio na emisare koji su slati iz Beograda da raspiruju međunacionalnu mržnju.

se projekt održao. Projektanti i izvođači ostali su na svojim mestima. Oni se ne odriču cilja svoje politike: pošto nisu uspeli da ga ostvare ratom, hoće sada da to postignu drugim sredstvima. Naravno, ustrajavanje na toj politici ne samo da ne isključuje nego podrazumeva ponovno pribegavanje oružanoj borbi čim bi se za to stvorili uslovi.

Zato je velika zabluda ako se misli da se fašizam - ono što je bitno u njegovoj ideologiji i praksi, pogotovo u našim savremenim uslovima - nalazi samo u jednoj partiji koja to otvoreno iskazuje svojim ekstremnim šovinizmom i aktima nasilja ili u rasizmu grupica koje premlaćuju pripadnike "niže rase" i čak ne prezaju ni od ubistava. Reč je o daleko širem prostiranju shvatanja i delovanja koja predstavljaju građu iz koje se konstituiše fašizam kada se za to stvore pogodni uslovi. I da to ponovimo: organizirajući faktor koji povezuje te rasute fašistoidne elemente u pokret, sa težnjom da se ostvare kao celovit društveno-politički system, čini ideja o etnički čistim državama, što podrazumeva ili etničko čišćenje ili etnički teror i nacionalno tlačenje, jer po tom shvatanju ne može postojati državna zajednica u kojoj narodi žive ravnopravno. Oni koji stoje na tom stanovištu, bez obzira šta mislili o sebi i kojim argumentima obrazlagali to stanovište - istorijskim, psihološko-karakterološkim, geopolitičkim - u suštini su na području "krvi i tla" i praktične posledice su one koje su se ovde dogodile 1941-1945. I ponovo 1991-1999.

Ne treba se zavaravati: ova ideja, čija je primena pokazala tako razorne posledice, koja je sa naučnog stanovišta neodrživa a sa etičkog gnusna, ne samo da se održava na važnim punktovima političke i ideološke sfere našeg društva, već je očigledno da postoji mogućnost da bi u situaciji zaoštavanja političkih i socijalnih odnosa, mogla da se aktivira u krajnje opasnoj meri i izazove katastrofu.

Izvesnu smetnju realnom uvidu u stanje stvari oko fašizma može predstavljati sklonost da se svet posmatra kroz definicije, pa da se zbog toga u stvarnosti ne prepozna ono što definiciju ne zadovoljava. Ako se pođe od definicije ove ili one varijante fašizma koji se ostvarilo kao razvijeni društveno-politički sistem (na primer u Italiji ili

Nemačkoj), onda se, naravno, dolazi do zaključka da toga kod nas nema. Čak i kada bi te definicije bile valjane, one nam ne pomažu mnogo u otkrivanju i objašnjavanju onog što je od interesa u našoj aktuelnoj situaciji. Nas interesuje ne rezultat jednog kretanja u jednom određenom društvu (uopšteno iskazan u definiciji), već upravo kretanje, proces nastajanja fašizma, situacija koja mu pogoduje, snage koje ga nose, ideje kojima se rukovode, sredstva i metodi kojima se služe u svojim akcijama. I sve to pri pojavi fašističkih tendencija u novoj istorijskoj situaciji - u uslovima krize postkomunističkih društava. I još konkretnije - u uslovima krize jednog postkomunističkog društva gde se ta kriza preplela sa katastrofalnim ratnim obračunima.

Mo sada živimo ovde u fazi društveno-političkog razvoja koji već više meseci karakteriše nastupanje širokog fronta retrogradnih snaga. Fašizam u tom frontu predstavlja značajnu komponentu pomaljavajući se u različitim vidovima - od otvorenog, s jasno prepoznatljivim organizacionim oblicima i idejama, preko prikrivenog, kamufliranog, do razblaženog, umerenog fašizma, do tvorevina koje nisu svesne svoje fašističke prirode ali joj objektivno pripadaju.

Fašizam je, dakle, sa drugim srodnim snagama, u nastupanju. Kako odgovoriti na ovo (zasad) puzajuće nastupanje fašizma? Ako se hoće uzimati u obzir iskustvo prošlosti, odgovor bi bio: saradnja svih demokratskih, antifašističkih snaga na osnovnom pitanju - otporu fašističkoj pretnji, bez obzira na razlike kojih može biti među njima. Kao što je to bilo juče, i danas su borba protiv fašizma i borba za demokratiju - jedinstvena borba.

(Izlaganje dr Radoslava Ratkovića na skupu povodom Međunarodnog dana akcije protiv fašizma, rasizma i ksenofobije)

Novi prilozii - pomoć Društvu

Od izlaska broja 18 "Glas istine" do kraja godine, svojim priložima aktivnosti Društva pomogli su:

Radovan Pantović, Ostoja Kisić, Nikola Kmezić, Stevo Dokmanović, Vlado Maričić, Slavko Popović, Borislav Lazarević, Dragoslav Draža Marković, Đuro Rodić, Ivan Dubravčić (Zagreb), Drago Dolenc (Koprivnica), Milan Vukasović (Herceg Novi), Dušanka i Ali Šukrija, Vuk Dragašević (Herceg Novi), Ibrahim Latifić, Miljan Radović, Vera i Šime Kronja, Miloš Stanimirović, Radoslav Vlajković (Novi Sad).

Društvo se svima srdačno zahvaljuje.

BORBA ZA POŠTOVANJE LJUDSKIH PRAVA Despotu - zaslužena nagrada

Istaknuti član Društva za istinu o antifašističkom NOB-u u Jugoslaviji dr Milivoj Despot prvi je dobitnik nagrade za unapređenje ljudskih prava "Konstantin Obradović" koju mu je jednoglasno dodelio žiri u sastavu: dr Vojin Dimitrijević, Filip David i dr Vesna Pešić.

Nagrada je višestruko zaslužena pa se zato sa pravom može reći da je dospela u prave ruke. Dr Milivoj Despot, vitez kulturnog dijaloga, dosledan borac za poštovanje ljudskih prava, vrhunski stručnjak za oblast međunarodnog humanitarnog prava koje je predavao na više fakulteta, autor knjige "Čovječnost na bojnopolju", i u okviru Društva za istinu o NOB-u, kao i u drugim nevladinim organizacijama, energično je zastupao i zastupa uverenje da za kršenje ljudskih prava u ratu moraju da budu kažnjeni odgovorni pojedinci, pa je u skladu s tim ukazivao i na značaj Haškog tribunala.

Nagrada dodeljena dr Milivoju Despotu - doprinos je i afirmaciji principa i programskih opredeljenja Društva za istinu o antifašističkom NOB-u u Jugoslaviji pa, na izvestan način, i priznanje Društvu.

ZAŠTO ISTO IME RAZLIČITIM POJMOVIMA?

Ostrašćeni antikomunizam paravan neofašizma

U aktualnim javnim polemikama nismo baš najbolji sledbenici Volterovog zahteva da jasno i precizno definišemo pojmove kojima se koristimo kako nikoga ne bismo ostavljali u dilemi o čemu je zapravo reč. Taj zahtev osobito je značajan u današnjim tranzicionim prilikama kada se tradicionalni model zamenjuje novim kulturnim modelom življenja. U sudaru starih i novih pojmovnih sadržaja, suočavamo se i sa proizvoljnostima, apodiktičnošću, ideološkom tvrdoćom, prodavanjem starog za novo, što otežava snalaženje u identifikovanju stvarnog smisla pojava na društvenoj i političkoj sceni. Dokaz su ne samo različita već i direktno oprečna poimanja nacionalizma, patriotizma, fašizma ili levičarstva.

Pojam nacionalizma, primera radi, razumeva se u smislu šovinizma i rasizma (nacizma), što on zapravo i jeste, bar na ovim našim balkanskim prostorima. Zabuna, međutim, nastaje kad ga neki drugi, čak veoma učeni ljudi, razumevaju isključivo kao nevin izraz nacionalne pripadnosti, ljubavi prema svom narodu pa, konsekvantno tome, sebe nazivaju "umerenim" ili "demokratskim" nacionalistima.

Jednu takvu proizvoljnost čini i akademik Nikola Milošević koji u svojim javnim nastupima, upomo ali neopravdano, odnosno naučno neznanovano, stavlja znak jednakosti između "nacizma" i "komunizma". (Danas, 26. 11.2002). Zašto neopravdano? Pre svega zato što je ideja komunizma ponikla na tlu evropske kulture kao izraz vekovnih težnji ljudi za jednakosti, za društvom socijalne pravde. Stoga se termin "komunizam" ne bi mogao svoditi na dnevopolitički sadržaj iz vremena hladnog rata i ideoloških obračuna između dva bloka država i dva društvena sistema –zapadnoevropske demokratije i "lagerskog socijalizma".Tada je, kao što je poznato,

društvena praksa istočnoevropskih zemalja, nazivana i "realsocijalizmom", na Zapadu, u kontekstu tadašnje ideološke borbe, pogrešno označavana kao "komunizam".

Međutim, ni jedan ni drugi naziv nije bio adekvatan sadržaju društvene prakse u tim zemljama. Jer, sa stanovišta ekonomije i društvenih odnosa, u pitanju je jedan vid državnog kapitalizma, a totalitarizam sa stanovišta političke teorije i političkog sistema, odnosno monstruzni (gulag) režim protiv čovečnosti. Taj se sistem, u smislu sinonima, nazivao još i "državnim socijalizmom", što je pojam kojim se obeležavala zamena društva svemoćnom državom.

Sa takvom društvenom praksom izvorne ideje socijalizma i komunizma ne mogu imati ničeg zajedničkog budući da je njihova bit - humanizam, slobodna ličnost, socijalna pravda, ravnopravnost, ljudska solidarnost...Ocmjivati te ideje zbog društvene prakse u vreme staljinizma bilo bi isto kao kad bi se, na primer, nastojalo da se izvorno hrišćanstvo diskvalifikuje iz korpusa evropske duhovnosti i kulture zato što je tokom njegove duge istorije bilo nimalo naivnih izopačenja, kao što su jezuitizam, spaljivanja neistomišljenika, nasilna pokrštavanja, verski ratovi itd.

Prema tome, ispravnije bi bilo da se iščašenja u realizaciji ideja komunizma u zemljama samozvanog "realnog socijalizma", označavaju ne komunizmom, već njima primerenim terminima kao na primer, "staljinistički totalitarizam" ili "staljinistički naci-socijalizam". U tom redu pojmove svakako je i nacional-socijalizam Slobodana Miloševića. Tek ti i slični termini, kojima se nominuje društvena praksa koja je negacija ideja socijalizma i komunizma, mogu biti pamjaci pojmu nacizma i fašizma.

Trebalo bi, naime, znati da se, otpisivanjem ideja komunizma, makar i u dnevopolitičkim polemikama, otpisuje i jedno značajno duhovno nasleđe čovečanstva stvarano tokom dugih dva i po milenijuma - od Platona do Markuzea i Praxis- filozofije. Otpisuje se, rekao bih, i socijaldemokratski pokret Zapadne Evrope, budući da i on baštini to nasleđe, a udeo tog pokreta u kreiranju savremene demokratije nimalo nije beznačajan.

Tako shvaćen komunizam nikako ne bi mogao da bude negativni kaunterpart nacizmu. Jer, komunizam je pozitivna ideja unutar svetske baštine, kreativna utopija koja sadrži u sebi ljudsku nadu, dok je nacizam kancerозна negacija te baštine zasnovana na šovinizmu, rasizmu i ksenofobiji. Stoga odbacivanje nacizma ne povlači za sobom i odbacivanje komunizma. Kao po nekom uslovnom refleksu - "kad kažem komunizam, mislim nacizam" i obratno. Sa tako blasfemnim pojmom komunizma odbacuje se ne samo staljinistički totalitarizam, nego i sve ideje, prakse i pokreti, od socijaldemokratije, reformisanih komunista do radničkih sindikata i raznih oblika građanskih asocijacija (za demokratiju, ljudska prava i sl), koji se mogu obuhvatiti opštim pojmom "demokratske levice".

Dakle, oprez! Jer, tako olako otpisivanje jedne ideje, bez koje bi svet bio duhovno siromašniji a svet rada manje uspešan u borbi za radnička prava i ljudsko dostojanstvo, priliči plitkim ideolozima istorijski odbačenih ili istrošenih pokreta i programa, a ne i ljudima iz sveta nauke i kulture.

Na ovo treba skrenuti pažnju jer ostrašćeni antikomunizam danas zamađuje pojavu sve češćih i sve drskijih neofašističkih ispada (za sada!) i skreće pažnju sa te opasnosti na "fantom" komunizma. *Milenko MARKOVIĆ*

Englezi su ih nazvali kvislinzima

U dokumentima jugoslovenske izbegličke vlade u Londonu, šef vojnog kabineta predsednika vlade major Ž. L. Knežević registrovao je razgovor vođen 29. decembra 1942. sa engleskim majorom Piterom Bojem, jednim od glavnih u Servisu G. Mastersona (odnosi se na Upravu za specijalne operacije SOE) koji se stara o pomoći generalu Mihailoviću i održava veze s njim:

"Izjavio je (major Boj) da se đeneralu Mihailoviću ne može slati naoružanje za borbu protiv partizana koji se sada jedini tuku protiv sila Osovine...Đeneral Mihailović otvoreno saraduje sa Italijanima i njegovi odredi potpuno naoružani prebacuju se italijanskim kamionima u zapadnu Bosnu za borbu protiv partizana i to u zajednici sa italijanskim trupama..."

Major Boj je rekao i: "Draža Mihailović je kvisling isto kao Nedić, jer Nedić saraduje sa Nemcima a Draža sa Italijanima...Odredi đenerala Mihailovića uopšte sada ne vode borbu, a nama Englezima potrebno je da baš sada stupe u borbu a ne kroz dva ili četiri meseca. Kada se savezničke trupe budu iskrcale na Balkan, onda je nama svejedno da li će nam prići Nedić, Antonesku ili đeneral Mihailović. Onda će sve biti dockan. Nama je sada potrebno da đeneral Mihailović stupi u akciju i razori železničke pruge. On to ne radi i sve njegove depeše o sabotaži na železnicama i rušenju pojedinih objekata nisu istinite..."

Na osnovu toga, major Knežević je preneo pretpostavljenima: "Oni, Englezi, imaju izveštaje od svojih ljudi u našoj zemlji i to je sigurno..."

Znači, tadašnji engleski saveznici nazvali su Dražu Mihailovića kvislingom a za to postoje mnogi argumenti...obecanje dato Nemcima na sastanku u gostionici preko puta stanice Divci da se neće boriti protiv Nemaca "pa ni onda ako mu ta borba bude nametnuta"...saradnja komandanata četničkih odreda sa Italijanima, Nemcima, pa čak i sa ustaškom NDH, o čemu su nerijetko obavestavali Mihailovića koji je, inače, znao za tu saradnju; ništa nije učinio da je spriječi, naprotiv, prečutno ju je odobravao...

...Predsjednik SAD Ruzvelt došao je na konferenciju u Teheranu (28. novembra do 1. decembra 1943) naklonjen Draži Mihailoviću koji je isticao ideju o "velikoj" Srbiji očišćenoj od nesrpskih naroda i nacionalnih manjina. Ruzvelt je bio nepomirljiv prema narodnooslobodilačkom pokretu iz ideoloških razloga.

Međutim, na promjenu Ruzveltovog stava u pravcu podrške partizanima uticalo je više faktora:

- Osnovno je bilo izjava premijera Čerčila da partizanske snage drže na Balkanu ništa manje nego 21 njemačku divoziju a pored njih u Grčkoj i Jugoslaviji nalazi se i devet bugarskih divizija. Sve u svemu, ove hrabre gerilske formacije privukle su 30 neprijateljskih divizija. Stoga je balkansko vojište svakako jedna od onih oblasti u kojima možemo angažovati neprijatelje do krajnjih granica a sebi olakšati teške bitke koje nam predstoje. Mi nemamo nikakvih ambi-

AUGUSTIN PAPIĆ (1917-2002)

DOMETI OBRAZOVANJA U SFRJ

Ulaganje u znanje uvek se isplati

Prilikom otvaranja konferencije "Reforma obrazovanja u Republici Srbiji", predsjednik republičke vlade Zoran Đinđić izjavio je da "promene u svim oblastima zavise isključivo od reforme u sektoru obrazovanja", te da "ulaganje u prosvetu nije rashod već investicija jer znanje je moć".

Taj prilaz treba pozdraviti a niko ga ne može negirati. Tome u prilog idu iskustva cjelokupnog razvoja SFR Jugoslavije o kojima se može govoriti na osnovu više uvjerljivih podataka:

- Školovanje u SFRJ, od osnovnog do visokog, bilo je besplatno;
- Za potrebe obrazovanja prvih godina poslije oslobođenja izdvajano je godišnje pet odsto nacionalnog dohotka, dok je kasnijih godina nešto smanjeno ali nikada nije bilo manje od 3,5 odsto nacionalnog dohotka;

- Izdaci za naučno-istraživački rad kretali su se oko jedan odsto nacionalnog dohotka godišnje a u 1990. je u tu svrhu izdvojeno 1,3 odsto nacionalnog dohotka (prema riječima ministra za nauku SRJ gospodina Domazeta, danas se u nauku ulaže 0,25 odsto društvenog proizvoda, a u razvijenim zemljama ova ulaganja kreću se između 3,5 i četiri odsto);

- Od 1945. do 1990. u SFRJ otvoreno je i osnovano 281 fakulteta, viših i visokih škola u više od 65 mjesta. U Kraljevini Jugoslaviji bilo je svega 29 fakulteta i visokih škola a od toga - tri teološka. Visoko školstvo bilo je koncentrisano u Beogradu, Zagrebu i Ljubljani, uz Pravni fakultet u Subotici i Filozofski u Skoplju;

- Od 1945. do 1990. u SFRJ na fakultetima, višim i visokim školama diplomiralo je 1.325.865 studenata (od toga, - 55,2 odsto na fakultetima i umjetničkim akademijama). Svake godine je u prosjeku diplomiralo oko 29,5 hiljada studenata a u Kraljevini Jugoslaviji za 18 godina (1922-1939) ukupno 29.080.

- Do 1990. godine doktorske disertacije odbranilo je 20.907 kandidata, a od 1962 (kada je uvedena mogućnost sticanja magistarskog stepena) do 1990. titulu magistra nauka steklo je 36.239 kandidata.

- U 1990. godini u SFRJ je bilo 80 studentskih domova u kojima je bilo smješteno 49 hiljada studenata, to jest skoro svaki peti student imao je u njima smještaj.

Sve to pokazuje koliki su naponi činjeni u SFRJ za školovanje visokostručnih kadrova. Pored sredstava ulaganih iz saveznog, republičkih i pokrajinskih budžeta, skoro svaka opština i veliki broj preduzeća putem stipendija materijalno su pomagali razvoj visokog

školstva. Zahvaljujući svemu tome, Jugoslavija se u svjetskim razmjerama našla na visokom mjestu po broju studenata u odnosu na broj stanovnika. U 1989/90. školskoj godini na deset hiljada stanovnika bila su 143 studenta. Pedeset godina ranije (1938/39. školske godine) - samo 11 studenata, odnosno 13 puta manje dok je na fakultetima bilo 26 puta manje nastavnika.

Veoma izražene potrebe privrede i društvenih djelatnosti za kadrovi- ma sa srednjoškolskim obrazovanjem zahtjevale su osnivanje stručnih škola raznih profila. Tako je u 1989/90. školskoj godini bilo oko 925 hiljada učenika srednjih škola ili 4,4 puta više u odnosu na 1939. godinu. U periodu od 1953. do 1990. srednjoškolsko obrazovanje steklo je 5,7 miliona mladih ljudi, u prosjeku oko 151 hiljada godišnje.

Pred drugi svjetski rat, četvororazrednim osnovnim školovanjem bilo je obuhvaćeno oko 60 odsto dece odgovarajućeg uzrasta, uz znatno niži procenat ženske dece. U SFRJ obavezno osmogodišnje osnovno obrazovanje prihvatilo je 98 odsto dece uz ravnopravno učešće oba pola, što ranije nije bio slučaj.

Nepismenost stanovništva iznad deset godina starosti smanjena je sa 44,6 odsto (1931. godine) na 9,5 odsto u 1981. Na deset hiljada stanovnika 1981. godine bilo je 16 sa visokom i višom školskom spremom - 11 puta više nego 1939.

Bogata statistička dokumentacija i mnogobrojne studije u zemlji i inostranstvu, kao i analize međunarodnih organizacija, potvrđuju da je socijalistička Jugoslavija, u složenim uslovima svog razvoja, za relativno kratko vrijeme postigla izuzetne rezultate zahvaljujući i masovnom obrazovanju mladih generacija.

Tako je od 1947. do 1990. njen društveni proizvod porastao za 6,8 puta, industrijska proizvodnja za 22,5 puta, fizički obim saobraćaja za 8,8 puta. Izgrađeno je preko 4,5 miliona stanova pri čemu je prosječna površina stana povećana za dva puta. Izgrađeno je i modernizovano preko 75 hiljada kilometara puteva, više od 51 hiljade kilometara dalekovoda, oko 45 miliona kvadratnih metara proizvodnih hala. Od 1945. do 1974. izgrađeno je i 2.328 kilometara novih željezničkih pruga pri čemu su ukinute one uskog kolosjeka, umjesto parne uvedena je elektro i dizel-vuča.

Proizvedeno je 1990. godine 70 puta više električne energije, 11 puta više uglja, 8,9 puta više šećera, 18,4 puta više konfekcije u odnosu na 1939. Skoro sva naselja su elektrificirana pri čemu je 96 odsto stanovništva koristilo električnu energiju, više nego svako drugo domaćinstvo posjedovalo je putnički automobil.

Sve to se odrazilo i na životni vijek jugoslovenskog stanovništva koji se sa 45,1 godine u 1939. popeo na 71,5 godina u 1990.

I ovih nekoliko podataka potvrđuju koliko je bila ispravna politika ulaganja u školovanje stanovništva i da su se ta ulaganja višestruko isplatila. Toga bi trebalo da budu svjesni i današnji političari koji su takođe svoje stručne kvalifikacije stekli u tom sistemu obrazovanja. Umjesto što se nadmeću ko će SFRJ da prikaže u crnjem svjetlu, bilo bi dobro da se zapitaju da li i kada će sadašnjim i budućim mladim generacijama obezbijediti uslove za školovanje bar približne onim koje su oni svojevremeno imali.

cija na Balkanu. Jedino nam je stalo da zaposlimo ovih 30 neprijateljskih divizija (iz Čerčilovih memoara).

- Na promjenu stava predsjednika Ruzvelta uticao je i izvještaj američkog majora Feriša koji je, u sklopu britanske vojne misije, boravio pri Vrhovnom štabu NOV i POJ. U njegovom izvještaju iz oktobra 1943. data je iscrpna slika o stanju u Jugoslaviji, o karakteru i snazi antifašističkog pokreta pod komandom Tita. Taj izvještaj je Ruzvelt pokazao Staljinu.

- Značajan doprinos promjeni američkog stava

prema Draži Mihailoviću dali su američki novinari Stojan Pribičević i S. L. Sulberger koji su svojim izvještajima sa terena vršili proboj istine o zbivanjima u Jugoslaviji u širu američku i savezničku javnost.

- Određeni uticaj na promjenu politike SAD imali su jugoslovenski iseljenici u SAD. Oni su većinom prihvatili NOP i pružali mu značajnu podršku. Na stranu partizana stale su ugledne ličnosti kao što su bili pisac Luj Adamić, čuveni violinista Zlatko Baloković, naučnik svjetskog glasa Nikola Tesla...

...Apsurdna je tvrdnja da je prekid odnosa Velike Britanije sa Dražom Mihailovićem bio posljedica falsifikata pripremanih od strane sovjetskih agenata u britanskom obavještajnom centru za Jugoslaviju SOE u Kairu, kada je Velika Britanija imala svoje vojne predstavnike u štabu Draže Mihailovića, pa je bila u prilici da neposredno prati rad četnika kontinuirano ubjeđujući Mihailovića u potrebu vojnih akcija protiv okupatora u Jugoslaviji. I kada su sva ta nastojanja ostala bez uspjeha, prekinula je odnose sa Dražom...

Povodom Ravnogorske čitanke u listu "Danas" vođena je polemika u kojoj je učestvovalo više članova Društva za istinu o antifašističkom NOB-u u Jugoslaviji 1941-1945, a među njima i Augustin Papić. U feljtonu "Polemika - četnici i partizani: istina i(li) pomirenje" njegov prilog objavljen je u 13 od ukupno 48 nastavaka ovog feljtona.

Život Augustina Papića ugasio se pre nego što su objavljeni poslednji nastavci, ali ne i njegova borba za istinu a protiv falsifikata i prekrajanja istorije. Objavljivanjem odlomaka iz šireg teksta, "Glas istine" podseća na poslednju Papićevu bitku.

NOVA IZDANJA DRUŠTVA - "O USTANKU 1941-DANAS"

RADOVAN PANTOVIĆ Dogovorna istorija nije moguća

Na sceni je poplava izmišljotina o revolucijama-komunističkim a ne oslobodilačkim ciljevima NOP-a... Sa koliko neobjektivnosti ovi "istoričari" posmatraju NOP i borbu partizana vidi se i na osnovu njihove tvrdnje da narodnooslobodilačku borbu nije trebalo ni pokretati zbog nadmoćnosti okupatora i surove odmazde koju je primenjivao. Po njima, trebalo je pripremati se i čekati, što i jeste bila strategija Draže Mihailovića.

Primeri iz ne mnogo starije istorije srpskog i crnogorskog naroda demantuju te aršine koji su izraz političke ostrašćenosti a ne primena nepristrasnog naučnog metoda. Prihvatanje austrougarskog ultimatum a i odustajanje od oružanog otpora u vreme prvog svetskog rata nije dolazilo u obzir jer bi se to smatralo izdajom i kukavičlukom. Neprijatelj je i tada bio višestruko nadmoćan pa su, uz velike gubitke, vođene i dobijene bitke na Ceru i Kolubari, u odbrani Beograda 1915. svesno su brisani pukovi iz brojnog stanja, vojska se nije predavala već se, opet uz velike gubitke, povlačila preko Albanije. Odmazda nad civilnim stanovništvom i tada je bila više nego surova ali se Vrhovna komanda Srpske vojske, vojvode Mišić, Stepanović i drugi nijednog trenutka nisu kolebali iako su znali kojom cenom mora da se plati nacionalno dostojanstvo. Isti je slučaj i sa hrabrom Crnogorskom vojskom pod komandom Janka Vukotića koja se kod Mojkovca suprotstavila višestruko jačem neprijatelju.

KPJ i njeno rukovodstvo znali su da borba protiv fašističkog okupatora neće biti laka i da se ne može voditi bez žrtava. No takođe su

znali da nema ni oslobođenja bez borbe, a posebno su imali u vidu potrebu i obavezu da se spere sramota naneta zemlji i narodu brzom kapitulacijom u aprilskom ratu.

Ako bi se prihvatili ovi naopaki aršini, moglo bi se tvrditi da nije bila potrebna ni staljingradska bitka, ni odbrana Lenjingrada i Moskve, ni iskrcavanje u Normandiji, ni mnoge druge bitke protiv fašizma i za slobodu u novijoj i daljoj prošlosti. Jer, žrtve su bile zaista goleme, ali bi bile još veće da su svi pred fašizmom istakli belu zastavu, što naknadno preporučuju ovi u suštini nesavesni i neodgovorni tumači istorije. Po njima, ispada da bi trebalo prevrednovati celokupnu istoriju borbi protiv zavojevača, za nezavisnost i slobodu u svetu jer se istorijska zbivanja ne mogu posmatrati odvojena jedna od drugih. A već samim tim sasvim je jasno da je njihov nerealni poduhvat - gruba zloupotreba i manipulacija u interesu dnevnopolitičkih potreba.

... "Novoistoričari" računaju da će, svojom nasrtljivom propagandom, lažima i poluistinama, uspeti kod naroda da potisnu iz istorijske svesti i pamćenja stvarne činjenice o događajima iz drugog svetskog rata i da će mladim generacijama nametnuti iskonstruisane predstave o tome ko je gde bio, protiv koga se i kako borio u to vreme.

Na njihovu žalost, narod nije, kako oni misle, sklon zaboravljanju i lakovernom prihvatanju iskonstruisanih "istina". Pored toga, tu su prepuni trezori pisanih dokumenata, filmskih i foto-snimaka u istorijskim, vojnim i ratnim arhivama od Vašingtona preko Londona, Pariza, Rima i Berlina do Moskve, Budimpešte, Sofije, Beograda i Zagreba, u kojima je lako naći odgovor na pitanje ko je gde bio i šta je činio u vreme teških borbi i stradanja u toku svetskog

obračuna sa fašizmom.

...Ako su odredi Draže Mihailovića četiri godine ratovali protiv antifašističkog NOP-a, što je neboriva istorijska činjenica, i pri tome skoro uvek zajedno i u koordinaciji sa trupama fašističkih okupatora, onda ne može biti govora o antifašizmu četničkog pokreta makar da je ponekad i dolazio u sukob sa okupatorskim snagama. Ne vredi tu nikakva maštovitost da bi se dokazalo ono čega stvarno nije bilo. Nastojati danas da se ceo pokret Draže Mihailovića ugura u antifašistički borbena tabor prilično je kasno. Godine od 1941. do 1945. bile su prilika za to. Tada propušteno sada se ne može nadoknaditi.

Živimo u vremenu kada u društvu ima i previše političkih sukoba i, često, neopravdanih i ishitrenih deoba. Naše suprotstavljanje negatorskoj kampanji i falsifikatorima nije motivisano željom da otvaramo nove, niti da obnavljamo stare frontove i podele. Jednostavno, smatramo svojom građanskom i moralnom obavezom i pravom da ne ćutimo kada se vrše gruba krivotvorenja i lansiraju neistine u vezi sa narodnooslobodilačkom borbom. Razume se da smo, u zalaganju za punu istinu o NOB-u, istovremeno odlučno protiv svakog apologetskog i nekritičkog pristupa u razmatranju naše novije istorije pa i istorije NOB-a.

Pomirenje četnika i partizana o kome se danas često govori - faktički je ostvareno u jesen 1944. i početkom 1945. godine - pozivom kralja Petra II da se sve snage stave pod Titovu komandu i Titovom amnestijom svih koji ruke nisu okrvavili zločinima. Današnji pozivi na pomirenje uslovljeni priznavanjem grubih izmišljotina na štetu NOP-a a u korist kolaboracionista i kvislinga - faktički je poziv na nove podele i sukobe. Zagovornici teze o pomirenju ne govore kako i na kojim pitanjima i principima bi se vršilo mirenje, na koje vreme bi se odnosila preispitivanja, ko bi to činio i u čije ime. Zar misle da je moguća neka dogovorna istorija koja bi pomirila dva potpuno suprotna politička koncepta - antiokupatorski i oslobodilački u najširem smislu te reči, koji se zalaže za bratstvo i jedinstvo i ravnopravnost svih naroda, sa jedne, i kolaboracionistički, konzervativno-nacionalistički, sa druge strane, koji se, uz sve ostalo, kompromitovao i etničkim "čišćenjima" genocidnog karaktera?

DR RANKO KONČAR

Postojanje kolaboracije ne može se dovesti u pitanje

Ne možemo se saglasiti sa mišljenjem da je ranija historiografija četnički, nedićevski, ljotićevski i druge pokrete u Jugoslaviji identifikovala kao kolaborantske iz ideoloških pobuda, a ne iz faktičkih - dokumentarnih razloga. U tom smislu, ili se NOP stvarno suprotstavljao okupatoru i afirmisao i svoje ideološke pozicije, ili nije; ili je Draža Mihailović u Divcima 1941. godine tražio pomoć od Nemaca u borbi protiv

Ljotić i njegov "Zbor"

Od političkih stranaka, JNP "Zbor" bio je prvi koji je pohrlio u saradnju sa okupatorom. Na čelu ove organizacije bio je njen osnivač i ideolog Dimitrije Ljotić, advokat iz Smedereva, a glavni saradnici su mu bili: Stanislav Krakov, novinar, Ratko Parežanin, bivši narodni poslanik, dr Dimitrije Prodanović, dr Svetan Ivanić, ing. Milosav Vasiljević...

o Vođstvo i pripadnici "Zbora" dočekali su okupaciju sa oduševljenjem i zlradošću prema sopstvenom narodu, ističući da je "došlo njihovo vreme", a da će narod platiti "što na vreme nije video istinu". "Zbor" je svesrdno, bez rezerve i svim sredstvima, od prvog dana okupacije, pomagao okupacionu vlast ulazeći u njen političko-upravni i privredni, stvarajući sopstvenu partijsku vojsku (dobrovoljce, odnosno Srpski dobrovoljački korpus) i vršeći veoma agresivnu gebelsovsku, nacističku, antikomunističku, antisemitsku i antidemokratsku propagandu. Sam vođa "Zbora" D. Ljotić izbegavao je da se javno identifikuje i nije prihvatao neke položaje u kvislinškoj vlasti (sem simbolične dužnosti izvanrednog komesara za obnovu Smedereva), ali je vršio za vreme okupacije orgoman uticaj; neposredno, preko organizacije "Zbora" i, posredno, preko svojih ljudi u političko-upravnom aparatu. Nemci su mu verovali i podržavali njegov neformalni položaj. Tako je Ljotić za celo vreme okupacije ostao "siva eminencija" kvislinškog režima u Srbiji.

o "Zbor" je za vreme okupacije, kao i sve ostale političke stranke, formalno bio zabranjen. Međutim, bez ikakvih smetnji delovao je svo vreme okupacije, ostvarujući za sebe specijalan, povlašćeni položaj. Doduše, nije se zvanično pojavljivao, sakrivajući se iza drugih organizacija i ustanova, a nije za to ni bilo potrebe.

o Doktrina "Zbora" bila je, u stvari, doktrina "domaćeg" (srpskog) fašizma, prema kojoj je Srbija "organska zajednica" zasnovana na poštovanju jedne volje u prirodi (bog), jedne volje u društvu (kralj) i jedne volje u porodici (otac). Srbija, kao "organska zajednica" jeste društvo bez klasa i klasnih interesa, pa prema tome i bez političkih partija, parlamenta i demokratije...

Radošin RAJOVIĆ

partizanskog pokreta ili nije; ili su partizansku koncepciju federacije prihvatili svi jugoslovenski narodi ili ne, i dr. Izvesno je da historiografija mora suptilnije analizirati motive i razloge kolaboracije, ali ne može dovoditi u pitanje njeno postojanje. O motivima i razlozima može se različito misliti, ali se ona ne može poricati.

Objektivno, u svom metodološkom pristupu historiografija je uvek bliža istini kad o prošlosti misli sa stanovišta vrednosti koje su dominantne u vremenu istorijskih događaja, ili sa stanovišta univerzalnih vrednosti. Tako se istorijsko mišljenje o fašizmu ne može relativizovati u kontekstu političkih i drugih promena jednog sistema ili režima.

Iz tog ugla, nesporno je da su mnogi pokreti na tlu Jugoslavije 1941. godine proizašli iz specifične jugoslovenske i međunarodne stvarnosti, ali i karaktera drugog svetskog rata. Međutim, ne može se mimoći ni činjenica da su procesi složenih političkih polarizacija uoči rata uveliko determinisali i podele u samom ratu. Tako je politička dihotomija u pogledima na nacionalno i ustavno pitanje i njihovo rešenje Sporazumom Cvetković-Maček dovedena do dubljih i oštrih raskola, premda se očekivalo da će njime jugoslovenska ustavna kriza biti prevladana. Sa krahom državnog unitarizma i početkom federalizacije Jugoslavije, koju je otvorio Sporazum, otvorilo se i srpsko pitanje, prevashodno kao pitanje oportunisti njegove dalje nacionalne integracije u jugoslovenskoj državi, u uslovima federalizacije Jugoslavije. Sporazum je, zapravo, odlučivao o mogućnosti opstanka Jugoslavije i prevladavanju dotadašnje ustavne krize i zaoštrenih srpsko-hrvatskih odnosa.

Nasuprot dosadašnjim mišljenjima o Sporazumu, novi istorijski izvori upozoravaju da on više odražava tadašnje demokratske ideje i težnje Evrope, no unitarne i druge državno-pravne opcije, koje se tada, takođe, politički ekspliciraju. Sumnje da se ponuđena federalizacija anticipira antijugoslovenska i antisrpska rešenja, zahvataju većinu srpske intelektualne elite i političke stranke koje su od ranije imale oformljen stav o srpskom pitanju i nužnosti njegovog drugačijeg rešenja, koje bi bilo u skladu sa srpskim nacionalnim interesima, ili, kako je to mislio Slobodan Jovanović, da srpska državna ideja uvek mora služiti nacionalnoj ideji. Ovo mišljenje dovodilo je u pitanje ranija gledišta da je formiranjem jugoslovenske države 1918. godine ostvaren istorijski sklad srpske nacionalne i državne ideje, a Sporazumom Cvetković-Maček došlo do ostvarenja antisrpskih opcija i rešenja. Preko Srpskog kulturnog kluba ova mišljenja posebno su afirmisana i u okviru njega smatralo se da je Kraljevina Jugoslavije mogla odoleti hrvatskom, ali ne i otvaranju srpskog pitanja. Budući da su ove ideje u središtu i četničke državno-pravne i nacionalne misli i koncepcije, treba ih smatrati izuzetno značajnim, jer nisu izazvane platformom komunističke, već imaju svoj autohtoni karakter i

smisao. One sužavaju Jugoslaviju na srpsko pitanje i već tada su u sukobu sa koncepcijama antifašističke koalicije, ali i NOP-a, koji u ratu podržavaju federalizaciju Jugoslavije na ravnopravnim osnovama. Ove razlike doći će još više do izražaja u ratu i označiće stvarni razlaz nacionalnih i državno-pravnih koncepcija NOP-a i drugih pokreta na tlu Jugoslavije.

Činjenica da je NOP ovakvom idejom Jugoslavije, zasnovanoj na širim političkim i istorijskim osnovama, kompromitovao četnički i druge nacionalističke pokrete, a ne svojim socijalnim idejama. NOP i komunisti u osnovi se u ratu suprotstavljaju koncepcijama srpske Jugoslavije i samo na toj osnovi, pored borbenog odnosa prema okupatoru, stvaraju evropski legitimitet i identitet. Njihova koncepcija Jugoslavije ne počiva na etničkoj ideji, na čemu je stvarana Jugoslavija 1918. godine; oni polaze i od društvene ideje, socijalističke, smatrajući je u tom trenutku progresivnom i istorijski uverljivijim kohezionim faktorom države. Možemo se u historiografiji sporiti o toj platformi, ali se ne može dovoditi u pitanje da je na njoj obnavljana Jugoslavija i stvarano masovnije političko uporište. Otuda nije sasvim tačna teza kako je NOP samo komunistički; istorijska istina je da komunisti čine njegovo osnovno jezgro, a da on svojom masovnošću nadilazi njene ideološke premise. Možda se to najbolje vidi iz brojčanog odnosa komunističke i brojnosti NOP-a na kraju rata.

DRAGOLJUB PETROVIĆ Narodnooslobodilački a ne građanski rat

Pitanje da li je na tlu Jugoslavije, okupirane u aprilskom ratu 1941, poveljen rat sa obeležjima građanskog rata - u korelaciji je sa zbivanjima toga vremena u jugoistočnom delu evropskog kontinenta. To pitanje prerasta u problem istorijske nauke i u vezi sa takođe često isticanim upitnikom o opravdanosti vođenja rata, gerilskog ili širih razmera, na okupiranoj teritoriji.

...Zagovornici teze o građanskom ratu već na prvim koracima dolaze u kontroverzu. Ako pokretanje ikakvog rata, u uslovima striktno fašističke okupacije, nema realnih izgleda, kako je moguće voditi građanski rat koji, razume se, podrazumeva vojevanje domaćih snaga. Okupator, jasno, ne može biti strana u građanskom ratu, a sve one snage koje mu pružaju podršku boreći se za njegove interese, dopunjuju okupacioni sistem. Dakle, konfrontiraju se dve sukobljene strane - domaća antiokupatorska i okupatorska kojoj pomažu izvesne domaće snage podređene okupatoru.

...Glasovi o građanskom, pogibeljnom ratu postajali su sve izrazitiji krajem osamdesetih i tokom devedesetih godina tek proteklog veka. Uporedo sa rastom nacionalističke euforije, izvesni krugovi se upinju da dokažu da su sopstveni nacionalni gubici u drugom svetskom ratu rezultat unutrašnjih sukoba, eventualno

podstrekavanih sa strane. Takva propaganda je pogodovala nacionalnim osećanjima dobrog dela narodnih masa. Reč je o propagandi vođenoj usmenom i pisanom rečju, uz masovnu zloupotrebu javnih medija.

Ovaj problem se ne može razmatrati izolovano, tj. van konteksta događaja i pojava u drugom svetskom ratu. Od početka rata 1939, do proleća 1941. sile Osovine su okupirale

U izdanju Društva za istinu o antifašističkom NOB-u izašla je knjiga "O ustanku 1941. danas". Reč je o zborniku sa skupa koji je krajem 2001. godine organizovan povodom 60. godišnjice antifašističkog ustanka u Jugoslaviji 1941. Naknadnim naporima redakcije obezbeđeni su i prilozi autora koji su bili sprečeni da učestvuju na skupu, pa je na taj način u zborniku dat celovitiji prikaz početka i suštine NOB-a u Jugoslaviji. "Glas istine" objavljuje delove iz pojedinih izlaganja.

mnoge zemlje u kojima se javljaju pokreti otpora. Među evropskim pokretima zapaženi su još u prvim ratnim godinama oni u Poljskoj i Francuskoj. Svi ti pokreti su bili oslobodilački i antifašistički. Takođe, u svim okupiranim zemljama izvesne domaće snage se stavljaju u službu okupatora i učestvuju u gušenju antifašističke borbe. Sva ta konfrontiranja i sukobi nisu bili na relaciji građanskog rata. Stanje u Jugoslaviji, okupacija pa pokretanje oslobodilačke borbe, ne može da bude izuzetak u odnosu na tadašnja zbivanja u svetu. Čitavo konfrontiranje snaga, formiranje fašističkog pa antifašističkog tabora, forsirano vođenje agresivnog rata od sila Osovine, nije davalo realnu osnovu za izbijanje građanskog, ili građanskih ratova. Zavođenje reda na okupiranim teritorijama, onakvog kako je želeo okupator u cilju maksimalne eksploatacije materijalnih dobara a ljudskog potencijala, nije pružalo osnovu za vođenje građanskog rata. Okupator je naložio kvislinzima da striktno sprovode njegovu politiku. Zato je predsednik "Vlade narodnog spasa" u Srbiji Milan Nedić istakao kao princip "rad, red i mir", što je bilo načelo svih kvislinga, a kako bi svi potencijali bili podređeni interesima vojne mašine nemačkog Rajha.

...Na tlu okupirane Jugoslavije vođen je nesumnjivo narodnooslobodilački i, istovremeno, antifašistički rat. Izvesni elementi građanskog rata ne mogu da devalviraju osnovnu karakteristiku NOR-a. Stručnjaci za istoriju prve polovine XIX veka ukazuju da je elemenata građanskog, unutrašnjeg rata, bilo i u okvirima ratova za nacionalno i socijalno oslobođenje. Konkretno, na Balkanu, uključno sa prvim i drugim srpskim ustankom 1804. i 1815. godine. Ustanicima su se katkad suprotstavljali i Srbi po gradovima, te islamizirani srpsko-slovenski živalj. Međutim, u pitanju su sporedne pojave koje ne mogu da devalviraju u biti pojavu oslobodilačkog rata

PRILOZI ZA RAVNOGORSKU ČITANKU

KADA SU ČETNICI IZGUBILI BITKU ZA SRBIJU (2)

U poraz - udruženi pod nemačkom komandom

U drugoj polovini jula 1944, udružene snage Nemaca, Srpske državne straže (nedićevci), Srpskog dobrovoljačkog korpusa (ljotićeveci) i četnika Draže Mihailovića izvodile su u južnoj Srbiji ofanzivnu operaciju "Trumf" protiv pet divizija i partizanskih odreda.

Četničke snage od oko deset hiljada ljudi činile su dve grupacije - 4. grupa jurišnih korpusa pod komandom majora Dragoslava Račića, koja je slovila kao najelitnija četnička formacija, i Rasinsko-toplička grupa kojom je komandovao potpukovnik Dragutin Keserović (poznat i po odgovoru majci koja je molila da joj ne ubije sina: "Ja ne ubijam, ja samo koljem"). Četnička dejstva usmeravao je sa svojim štabom nemački generalštabni major Weyel.

Da bi se pomoglo napadnutim partizanskim snagama u južnoj Srbiji, koje su se nalazile pod komandom Glavnog štaba Srbije, vrhovni komandant NOV i POJ maršal Josip Broz Tito naredio je da iz rejona prikupljanja kod Berana 28. jula krene operativna grupa - 2. proleterska, 5. i 7. udama divizija - koja je u nastupnom maršu prešla preko Pešterske visoravni i u dolini Ibra, između Kosovske Mitrovice i Raške razbila nemačku odbranu i 5. avgusta izbila na greben Kopaonika. Zbog toga je nemačka komanda

iz borbi protiv jedinica pod komandom Glavnog štaba Srbije izvukla glavninu 5. policijskog puka i prebacila ga bliže Kopaoniku u rejon Kuršumlije, a četničku grupu jurišnih korpusa sa oko osam hiljada četnika uputila na Kopaonik da zadrži partizanske divizije iz operativne grupe i odbaci ih preko Ibra. Rasinsko-toplička grupa četnika (oko deve hiljade ljudi) prebačena je u Župu i Rasinu da bi se sprečio eventualni prodor operativne grupe partizanskih divizija u taj prostor.

Komandant 4. grupe četničkih jurišnih korpusa major Račić dobro je shvatio da je prodor partizanske operativne grupe poguban za pozicije četnika u Srbiji. Zato je potčinjenim komandantima 5. avgusta izdao zapovest u kojoj je, pored konkretnih operativnih zadataka za svaku jedinicu, naglasio:

"Tito želi da se ugnjezdi u ovom prostoru odakle bi sigurno mogao presudno da utiče na sudbinu Balkana vladajući centralnom niškom oblašću koja kontroliše dolinu Južne Morave, dolinu Nišave, dolinu Zapadne Morave i dolinu Ibra.

Tući Tita u odvom poduhvatu i zadržati ovaj prostor u našim rukama znači oduzeti mu sve mogućnosti da utiče na dalji razvoj stvari na Balkanu. Zato je ova borba od presudne važnosti i bila bi nepovratno izgubljena i sudbonosna ako dozvolimo da Tito uspe" (Podvukao D.D.B).

U teškim borbama na Kopaoniku, operativna grupa NOV razbila je 7. i 8. avgusta znatno brojnije četničke snage i borbu za Račića "od pre-

sudne važnosti" - rešila u svoju korist. Ova bitka odigrala se u vreme kada trupe Crvene armije još nisu bile ušle ni u Rumuniju koja je kapitulirala tek 24. avgusta a kamoli stigle do granice Jugoslavije...

Kada je krajem avgusta 1944. iz severne Crne Gore 1. proleterski korpus (1. i 6. divizija) izbio na Zlatibor i u širu okolinu Užica i Požege, udružene snage Nemaca, Bugara, nedićevaca, ljotićeveci, Ruskog zaštitnog korpusa i četnika Draže Mihailovića nisu bile u stanju da ih potisnu iz Srbije pa je 4. grupa četničkih jurišnih korpusa iz rejona Kruševca hitno upućena ka Požegi. U to vreme, sva borbeno dejstva Nemaca, kvislina i četnika protiv 1. proleterskog a u septembru i protiv 12. korpusa NOV u zapadnoj Srbiji

Posle reagovanja dr Branka Latasa na Ravnogorsku čitanku, koje je u više nastava-ka objavljeno u listu "Danas", razvila se polemika koju je "Danas, u obliku feljtona "Četnici i partizani: istina i(li) pomirenje" objavljivao u 48 nastavaka, to jest dva i po meseca.

Više od dve trećine ovog feljtona čine prilozi članova i saradnika Društva za istinu o antifašističkom NOB-u u Jugoslaviji 1941-1945: Aleksandre Brađan, Radomira Vujoševića, Jove Radovanovića, dr Dragoljuba Petrovića, dr Branka Latasa i Augustina Papića.

izvođena su pod komandom nemačkog pukovnika von Jungfelda, zapovednika 5. policijskog puka.

Komandant 4. grupe četničkih jurišnih korpusa major Dragoslav Račić hteo je da po svaku cenu kod Požege i Užica povрати u strategijskom smislu ono što je izgubio u "presudnoj borbi" na Kopaoniku 7. i 8. avgusta, pa je u novoj zapovesti jedinicama 4. septembra 1944. parafrazirao onu staru sa Kopaonika:

"Po padu Požege udruženim snagama (Nemci, kvislinci, četnici, napomena D.D.B) očistite se prostor od Užica odakle će se preduzeti opšta akcija svih antikomunističkih snaga prema Zlatiboru i prema Višegradu za tučenje komunističkih snaga i izbacivanje iz Srbije...

Naša ideja manevra je tući komuniste u oblasti Požege i Užica, a potom prikupiti sve snage za dalje čišćenje crvenih na prostoru Srbije...

Prema tome borba u koju stupamo je odlučujuća za Srbiju, odlučujuća za Jugoslaviju i za ceo Balkan jer od naše pobede ili poraza i od brzine rada zavisi da li će na naše tlo Amerikanci ili Sovjeti (podvukao D.D.B). Otuda svi moraju imati na umu da se jedinice primoraju na krajnje naprezanje ne žaleći ni truda ni žrtve. Za neizvršenje

zapovesti i za neuspeh odmah će biti stavljeni pred preki sud oni koji ne izvrše, odnosno koji ne uspeju u datom zadatku."

Četnici su 5. septembra zauzeli Požegu i potisli 6. diviziju prema Zlatiboru, ali je 1. korpus na Jelovoj gori, severno od Užica, u žestokim borbama 8. i 9. septembra Račićevoj grupi jurišnih korpusa naneo težak poraz i četnike naterao u bekstvo. O tome je ljotićevec Bora Karapandžić, posle rata u emigraciji, napisao u svojoj knjizi "Građanski rat u Srbiji 1941-1945":

"Partizani ne samo da su razbili četnički obruč i nagnali ih u bekstvo, već su im zadali toliki strah da se 9. septembra 1944. odigrala ovakva slika u Valjevu: četnici su u buljucima, potpuno dezorganizovano, bez ikakve discipline i kontrole starešina, panično bežali valjevsko-šabačkim putem u pravcu Koceljeva, gde im je, za slučaj neuspeha, bilo određeno zborna mesto, a u samom gradu su se zadržavali samo toliko koliko je bilo potrebno da obriju brade i podiššaju kose, a pošto toliko berbernica nije bilo u Valjevu, to su se u grupama na ulici šišali i brijali."

(U narodu se tada pevalo: "Četnicima vuna, vuna, briju bradu bez sapuna).

Tako je Dragoslav Račić sa svojom 4. grupom jurišnih korpusa za mesec dana izgubio dve najvažnije bitke, na Kopaoniku 7. i 8. avgusta za koje je napisao da je od presudne važnosti, a na Jelovoj gori 8. i 9. septembra odlučujuću borbu za Srbiju.

Ni u vreme borbi na Jelovoj gori Crvena armija nije stigla u Srbiju. Tek 22. septembra manji delovi 2. ukrajinskog fronta forsirali su Dunav kod Kladova i prešli u istočnu Srbiju, dok su glavne snage Crvene armije - trupe 3. ukrajinskog fronta tek noću između 27. i 28. septembra počele da prelaze bugarsko-jugoslovensku granicu na liniji Bregovo-Kosovo-Šišanci, nastupajući prema Negotinu. A do tada su 1. i 12. korpus i operativna grupa NOV i POJ oslobodili zapadnu Srbiju, izuzev Šapca i Obrenovca, a u Šumadiji Gornji Milanovac, Rudnik, Ljig, Belanovicu, Lazarevac i Arandelovac.

Dragoslav B. DIMITRIJEVIĆ BELI

ČLANARINA I ZA 2003 - 200 DINARA

Godišnja članarina i za 2003. ostaje simbolična - iznosi 200 dinara, a za učenike i studente - 100 dinara.

Članarina se može uplatiti neposredno, u prostorijama Društva, Sremska 2, međusprat, ili na novi žiro račun:

3 5 5 0 0 0 0 0 1 0 1 9 1 9 4 8 3

Vojvođanska banka - filijala Beograd

Naziv: Društvo za istinu o antifašističkoj narodnooslobodilačkoj borbi 1941-1945.

Na isti način, članovi, prijatelji i simpatizeri Društva mogu da uplate i svoje dodatne priloge. Članovi čije je materijalno stanje nepovoljno mole se da simboličnim iznosom potvrde svoju pripadnost Društvu.

Besplatno dostavljanje "Glasa istine" i popust pri kupovini svih izdanja Društva - svojevrsni su povraćaj članarine i priloga.

PRILOZI ZA RAVNOGORSKU ČITANKU

ČETNIK O ČETNICIMA (1)
August piše Draži

Posle teškog poraza na Jelovoj gori početkom septembra 1944. četničke jedinice bile su u rasulu. Nastupajući ka Beogradu, 2. brigada 6. proleterske divizije zarobila je komoru u kojoj se nalazila i arhiva četničke komande. Među papirima zadesilo se i sveže pismo Borislava J. Mesarevića adresirano na đenerala Mihailovića.

Napisano 21. jula 1944, sigurno je do "položaja" na koji je upućeno stiglo u vreme kada je Draža imao mnogo prećih briga no da čita žalopojke revnosnog saradnika koji je izveštaje iz Beograda slao pod pseudonimom AUGUST. Pismo je više nego opširno - da bi se prenelo u celosti, bila bi potrebna trećina jednog broja "Glasa istine". No, kao svedočanstvo iz prve ruke, zasluđuje da se citira kako bi se tvorcima "Ravnogorske čitanke" podsetili da korišćenjem ovog autentičnog materijala svoje štivo učine uverljivijim i ilustrativnijim.

Tada četrdesetogodišnjak, Borislav Mesarević ili August se, najpre, Draži detaljno predstavlja. Ko je i šta je. Zatim naglašava da za četničku organizaciju aktivno radi "već godinu i po dana" i, takođe opširno, navodi šta je sve toj organizaciji dao (pisaču mašinu, bicikl, radio-aparat, dva revolvera, dva sanduka municije, kupio i dao 400 hiljada dinara, obezbedio više falsifikovanih dokumenata, zaposlio ćerku prvog četničkog komandanta Beograda i plaćao je kao tri druga službenika). Usput, da bi istakao svoj značaj, Mesarević kaže da je, kao stručnjak za antikvitete i dragulje, pružao usluge nemačkoj Feldkomandaturi i Gestapou (procenjivao vrednost opljačkanog) ali da je to činio sa znanjem beogradske četničke komande.

Mesarević je došao do zaključka da beogradski četnički komandanti ne cene dovoljno njegov doprinos, čak ni to što je tri i po meseca proveo u logoru na Banjici, pa je to povod da se on, "u opštem nacionalnom interesu, kao Srbin, Šumadinac", Draži "iskreno, smelo i otvoreno" požali na Sašu Mihailovića i ostale koje smatra krivim što mnogi ljudi u Ripnju, Rušnjju, Vraniću, Stepojevcu, Železniku, Boždarevcu, Bagrdanu, Konaticama, Baćevcu, Sremčici, Pinosavi...njemu, Mesareviću, za četnike govore:

- Organizaciju ovde ne hvalite mnogo jer je seljak ogorćen;
  - Ovo je jedna mafija, pevačko društvo, gledaju samo gde da se dobro nakrkaju, napiju, pa im se i šalju čezze, kola da im se dovedu švalerke;
  - Tuku nas prave Srbe, nacionaliste, prebijaju našu decu, sada moramo da ćutimo, ali će doći čas...
  - To su naši dušmani, nema tu organizacije, riba od glave smrdi...
  - Ovde su Dražinovci u opadanju...
- "August" u nastavku navodi konkretne primere, imena, događaje:
- Usled razuzdanosti Komandanta mesta, nekog Milorada, koji zlostavlja naročito tamošnju omladinu, pre nedelju dana iz sela Pinosava pobešli su sa učiteljem 14 omladinaca u komuniste. Znači da je i Komandant mesta povlašćen zlostavljač. Pored toga opija se stalno i tuće koga hoće. Zar je to pridobijanje naroda...

IZDANJA DRUŠTVA

- Po povlašćenim cenama, članovi mogu da kupe izdanja Društva:
- Dr Dragoljub Petrović "Jugoslavija u antifašističkom ratu 1941-1945" (150 dinara)
  - Džasper Ridli "TITO - biografija" (150)
  - Dr Marko Vrhunec "Šest godina sa Titom" (150)
  - Ibrahim Laptifić "Jugoslavija 1945-1990" (100)
  - "Ratovi u Jugoslaviji 1991-1999" - zbornik saopštenja i diskusije sa istoimenog okruglog stola - 400 dinara, uz mogućnost plaćanja u dve rate;
  - Jovo Ninković "Etnička strana ratova u Jugoslaviji 1991-1995" (200)
  - "O ustanku 1941. danas" - zbornik sa istoimenog skupa (300)
- Redovne cene znatno su veće.
- U Društvu, povoljnije nego u slobodnoj prodaji, članovi mogu da nabave i knjigu Marka Vrhunca "Svet na raskršću" (izdanje DAN GRAFA).

PISMA DRUŠTVU I REDAKCIJI

Ćosić sve zaboravniji

Književnik Dobrica Ćosić doprineo je da se krene u ratne sukobe. A kad se rat završio, odgovornost je potpuno prebacio na druge. Pri tome, vrhunac njegove "zaboravnosti" predstavlja intervju koji je dao "Novostima" 27. oktobra 2002. Govori istim jezikom kao Milošević u svojoj odbrani u Hagu - da nikakva velikosrpska politika nije postojala, da su drugi izazvali rat, da nije bilo govora o postavljanju pitanja granica, da se JNA jedino borila za opstanak Jugoslavije i da ona, što će reći i Milošević, nije bila ni od koga instrumentalizovana.

Navodim samo neke citate iz Ćosićevog intervjua: "...Ne postoji nijedan punovažan politički dokument koji u bilo čemu potvrđuje velikosrpski cilj srpskog naroda...verovao je u svoju državu, državu srpskog naroda na teritoriji gde je on činio većinu...Srbija i SRJ nisu imale teritorijalne pretenzije prema drugim republikama a to znači da se nisu borile za veliku Srbiju u čemu su dokaz skupštinske deklaracije i ustavi koji su javni dokumenti..."

Ćosić govori kao da je svet toliko naivan i da veruje da je istina sadržana samo u deklaracijama a ne, pre svega, u praktičnoj delatnosti...

Pero KOLUNDŽIJA

- U selu Rušnjju desilo se ovo: Pre tri nedelje, došao je pred sam mrak, ispred sela Rušanji, neki narednik Ivan Mitrović sa 36 naoružanih ljudi koji podpadaju pod Lipovičku Brigadu, Mitrović je još u početku atara opštine Rušanjske uhvatio kod govedi jednog dečaka od 12 godina, doveo ga pred šumu i dao mu ašov u ruke, zatim mu rekao ovo: "Hajde, sad sebi iskopaj raku." Kada je dečko sebi iskopao raku, ne znajući zašto, jer je pre toga čuvao mimo goveda, tada ga je Mitrović obalio u raku i stavio mu kamu pod grkljan, rekavši mu ovo: "Hajde, sad reci koje mladiće ti iz Rušnjja, poznaješ koji su igrali futbol sa Milanom iz Železnika" (taj Milan treba da je po navodu u objašnjenju Mitrovića, komunista). Dečak, ležeći u svojoj raci, pod strahom, da sačuva svoju glavu, izređao je provizornom više imena onih dečaka koje je on poznavao u Rušnjju. Te iste noći upadne u selo taj isti Mitrović ne obraćajući se Komandantu mesta, koji svakako najbolje zna svoje ljude i njihovu decu, već on sam, od kuće do kuće sa svojim ljudima u ponoći iz kuće izvede 13 dečaka od 16-22 godine, odvede ih do Lipovačke šume, poveže sve i isprebijaju ih...Deca su tučena za to, jer je dva dana pre dolaska Mitrovića u selo iz Železnika pobešlo jedno lice koje treba da je komunista i da je to lice prošlo pored sela Rušanji. Pa g. Mitrović sumnja da su ga deca iz Rušnjja negde u Rušnjju sakrila!!! Zar je to način istrage?! Zar je to način kažnjavanja?! Zar je to način pridobijanja! Znajite, Gospodine Đenerale, da su i oni seljaci iz Rušnjja, čija deca nisu tog večera odvedena iz sela i nisu dobila batine, toliko ozlojeđeni na našu organizaciju, da im prosto iz usta kipi plamen osvete a šta tek misle oni, čija deca i danas leže u postelji...

- U selu Bagrdanu živi jedan čestiti i dobar domaćin. Veliki Srbin. Zove se Živojin Kostić. Kostić ima kćer od 17 godina. Njegovu kuću je u cmo zavio neki Voja Stojanović iz Baćevca, zvani kopilan. On je Komandant III bat. Lipovičke brigade. Taj komandant III bat., kad god dođe u Bagrdan nasrće sa kamom na ovog domaćina i preći mu, da ako mu ne da tu njegovu jedinu ćer za ženu (za ženu kako on kaže da je posle mesec dana najuri), da će ih sve poklati po kući. Ta nasilnik je sada pre nekoliko dana ovom domaćinu dao ultimatum, da mu ćer u roku od 15 dana da "inače će kama da radi". Ovaj nesrećnik je raselio sada kuću. Kćer je poslao u Beograd da se sakrije. On i brat ne noćivaju u kući više, žena i mati beže od kuće, tako da ovi ljudi pište govoreći: "pa kome da se žalimo, kad svi to već znaju i niko ne pomaže i ne spasavaju nas." O ovome govori cela okolina i ovo ubija ugled naše organizacije.

- U selu Boždarevcu postoji neki Pavle Pavlović, narednik. Taj čini mnoga zla. Radi šta hoće. Primer: Pavle sada u ovo ratno vreme zida novu kuću. Prvo je pozvao sve omladince Ravnogorskog pokreta iz sela i naredio im da idu u majdan i da kopaju i prevuku kamen za njegovu kuću za temelj i suteran. Jedan od otresitih mladića smatrao je da to nije obavezno i nije otišao u majdan. Ali Pavle Pavlović sutradan tom mladiću za to opali 15 batina. Taj mladić se zove Borivoje Petrović, od oca Srbina kakva ravna nema u selu i okolini.

(U sledećem broju: VRANIĆU RANA JOŠ NIJE ZALEČENA)

IZ DRUGIH DELOVA NEKADAŠNJE ZAJEDNIČKE DRŽAVE

SLOVENIJA

Knjiga o ukradenoj deci

Povodom 60. godišnjice krađe slovenačke dece, ostvarene u okviru nacističkog genocidnog programa, u Celju je izašla knjiga "Taborišnici ukradeni otroci" čiji je izdavač istoimeno društvo koje okuplja ove žrtve nacističkog terora.

Na osnovu Himlerove naredbe, u avgustu 1942. u Gorenjskoj i Donjoj Štajerskoj izvedena je akcija ne samo protiv partizana, nego i protiv njihovih porodica. Uхваćeni pripadnici pokreta otpora streljani su po kratkom postupku, porodice su im hapšene sa ciljem da se izbriše trag njihovog postojanja. Dok su starije otpremili u Aušvic koji je tek poneko preživio, za one mlađe (a njih je bilo oko šesto od 14 dana do 18 godina) nacisti su predvideli različite varijante germanizacije. Bebe su u pletenim korpama otpremene u Fronlajten i, ako bi dobili pozitivne ocene na rasnim pregledima, posredstvom monstruozne organizacije "Lebensborn" bivale usvajane od strene esesovskih porodica. Ostali su bili podvrgnuti drilu u osam specijalizovanih omladinskih logora.

U knjizi su, uz originalne dokumente, data potresna svedočenja, spiskovi uništenih porodica i ukradene dece i, posebno, nastojanja da se ovim žrtvama nacizma priznaju adekvatna prava i status, a to je pitanje i do danas ostalo bez pravog odgovora.

Ženske organizacije i NOB

Članice Zveze slovenskih žena svake godine organizuju spomen-skup u Dobniču gde su se 1943. godine okupile žene iz svih delova Slovenije i ustanovile Slovenski antifašistički ženski savez (SPŽŽ). Osnivački kongres održan je 16. oktobra 1943.

Na ovim skupovima okupi se više hiljada ljudi a na poslednjem je počasna govornica bila zaslužna profesorka Ljubljanskog univerziteta dr Maca Jogan koja je istakla da Dobnič nije samo uspomena već i putokaz za budućnost. Ona je govorila o razvoju ženskih društava u Sloveniji i naglasila da žene koje su usred rata organizovale kongres svog antifašističkog fronta - imaju posebno mesto u istoriji. One su se uključile u NOB, pomagale prognanicima, obavljale opasne kurirske poslove, negovale ranjenike, pri čemu su činile i četiri odsto partizanskih jedinica...

Protest filatelista

Slovenački filatelisti s ponosom ističu da je Slovenac Lovrenc Košir, četrdesetih godina 19. veka, reorganizovao austrijsku poštansku službu i tako reći izumeo poštansku marku. Međutim, filatelisti u boračkoj organizaciji ali i borci među filatelista već duže vremena upozoravaju da od osamostaljenja Slovenije nije izašla prava prigodna marka sa tematikom iz NOB-a. Detaljna analiza koju su

izvršili nekadašnji partizani a danas aktivni filatelisti Danilo Perčič i Zdene Skok potvrđuje da u poslednjih deset godina Slovenska pošta nije izdala prigodne marke kojima bi se označile jubilarne godišnjice za slovenački narod izuzetno značajnih događaja.

Navodi se da je u deset godina po osamostaljenju izdato 325 maraka, daje se presek motiva na njima i konstatuje da se na period 1941-1945. odnose po jedna marka posvećena 50. godišnjici završetka drugog svetskog rata, oslobođenju logora, miru i slobodi, povratku izgnanih i 60. godišnjici Osvobodilne fronte. Navode se zatim motivi i teme iz NOB-a koji se ne bi smeli propustiti, a s obzirom da se u PTT-u nije naišlo na razumevanje, o ovome su, uz napomenu da je reč o diskriminaciji, upoznat predsednik slovenačkog parlamenta i ured Predsednika Republike.

Spomenik partizanima poginulim na kraju rata

U Borovlju gde su, sredinom maja 1945. godine, vođene poslednje borbe drugog svetskog rata, na kraju oktobra 2002. otkriven je spomenik partizanima koji su tom prilikom izgubili živote. Kada je za Evropu rat već bio završen, ovde je, na dravskom mostu, poginulo 180 partizana pri pokušajima nemačkih i domobranskih jedinica da se dokopaju leve obale Drave i tamo predaju Englezima.

Učesnik ovih zbivanja, današnji predsednik Saveza boraca Slovenije Ivan Dolničar podsetio je da su pripadnici 13. Bračičeve brigade, Koroški odred i 3. austrijski bataljon, pošto je general Ler potpisao dokument o predaji, dobili naređenje da razoružaju ove nemačke i s njima povezane jedinice. Zato i nisu poseli borbene položaje i bili su iznenađeni kada su Nemci i domobrani na njih otvorili vatru teškim naoružanjem.

U prisustvu više istaknutih ličnosti sa slovenačke i austrijske strane, spomenik su otkrili Ivan Dolničar i predsednik Zveze koroških partizana inž. Peter Kuchar koji je podsetio i na 12 partizana koje su po završetku rata u blizini Glinja ubili domobrani. Ova svečanost održana je pod geslom: "Nikada vas nećemo zaboraviti".

Nova postavka u Starom piskru

U Starom piskru u Celju, nekadašnjem samostanu, pa zatvoru, a u vreme

Podrška "Glasu istine"

Društvo i redakcija se toplo zahvaljuju čitaocima iz Slovenije koji su od poslednjeg broja svojim materijalnim priložima podržali naš list a to su: Mitja Ribičič, Tanja Velagič, Srečko Tušar, Baldimir Bizjak, Jože Štih, Neža Mlakar, Silvo Gorenjc, Ema Furlan, Miha Butara, Drago Flis, Ivo Miklavčič.

nacifašističke okupacije svirepom gubilištu, ministarka za kulturu Slovenije Andreja Rihter otvorila je novu postavku stalne izložbe celjskog Muzeja novije istorije koju su priredili Marija Počivavšek i Tone Kregar.

Ovde je 1941. 1942. streljano 374 talaca i pripadnika antifašističkog pokreta, a sto samo u jednom danu - 22. jula 1942.

U noći između 14. i 15. decembra 1944, šest partizanskih aktivista izvelo je spektakularnu akciju. Preobučeni u nemačke uniforme, upali su u Stari pisker, iznenadili obezbeđenje i bez ispaljenog metka oslobodili oko trista zatočenika. Mada su neke Nemci ponovo uhvatili, veliki broj ljudi je otrgnut od sigurne smrti. Od šest oslobodilaca, živ je samo Ivan Grobelnik koji je tada imao 24 godine.

U izložbenoj postavci nalaze se potresne fotografije streljanja, oproštajna pisma napisana pred smrt, mnogi drugi autentični dokumenti i predmeti. Na ploči iznad ulaza u Stari pisker odavno su uklesane i reči iz pisma Ivana Acmana iz Šmihela nad Mozirjem. Očekujući streljanje, bio je svestan da će zbog njega trpeti čitava porodica: "Kao pošten Slovenac, nisam mogao drukčije..." napisao je i izrazio želju da njegov tek rođeni sin postane domaćin. Ivanova žena umrla je u Aušvicu, sin je, posredstvom Lebensborna, postao Hans Ferdinand von Man plemeniti von Tihler. Našla ga je, međutim, odmah posle rata jugoslovenska vojna misija i vratila u Sloveniju.

HRVATSKA

Proslava pod Titovim likom

U organizaciji Saveza antifašističkih boraca i antifašista Hrvatske, uz pokroviteljstvo predsednika Hrvatske Stjepana Mesića, pod Titovim likom, krajem novembra proslavljeni su u Zagrebu 60. godišnjica formiranja 1. hrvatskog partizanskog korpusa (4. korpusa NOV i PO Jugoslavije) i godišnjice osnivanja 6, 8, 10. i 11. korpusa NOV i PO Hrvatske.

Pozdravljajući svečani skup u Velikoj dvorani Doma Hrvatske vojske, predsednik Hrvatske Stjepan Mesić rekao je između ostalog:

- Antifašizam je temelj na kojem se grade moderne države, a u Hrvatskoj je taj temelj čvrst i trajan upravo zahvaljujući onima koji su stvarali i bili pripadnici hrvatskih korpusa NOV;
- Istina o hrvatskom doprinosu antifašističkoj borbi treba jasno da se čuje jer će ona afirmirati Hrvatsku kao istaknutog sudionika demokratskih struja iz drugog svetskog rata, struja koje su Europi donijele mir;
- Zaboravlja se da su u hrvatskom partizanskom pokretu, uz Hrvate, bili i Srbi i drugi pripadnici naroda i nacionalnih manjina.

Predsednik Saveza antifašističkih boraca Hrvatske Ivan Fumić dobio je aplauz kada se prisutnima obratio sa "drugovi i drugarice". Tokom njegovog govora prikazivani su dijapozitivi sa motivima iz NOB-a pri čemu je

IZ DRUGIH DELOVA NEKADAŠNJE ZAJEDNIČKE DRŽAVE

dominirao Titov lik.

Fumić je, između ostalog, rekao:

● Slovo "U" inačica je fašizma jer "U" znači ubiti, upaliti, uništiti. Ideje fašizma i ustaštva u Hrvatskoj se ponovo javljaju. Vidimo ih u crnim odorama i ustaškom znamenju, čujemo ih kod onih koji zapljenjeni urlaju protiv svega demokratskog. Sa svojim inačicama ustaštvom i četništvom, fašizam je u Hrvatskoj opstao kao stanje duha.

● U drugom svjetskom ratu imali smo Jasenovac, pašku solanu, Lepoglavu, a potkraj prošloga stoljeća Škabrnju, Vukovar, Dretelj, Gospić, Pakračku poljanu, Ahmiće, Srebrenicu, Loru, Manjaču i mnoga druga zlodjela...Odgovorni za sva ta zlodjela sada peru ruke, a uklonjeno je više od tri tisuće partizanskih spomenika. A tko je to i kada radio - zna se.

Akademik dr Petar Strčić govorio je o ulozi i značaju hrvatskih korpusa NOV u NOB-u, a potom je Simfonijski orkestar Hrvatske vojske izveo odlomak Betovenove "Eroike" i poznatu partizansku pjesmu "Po šumama i gorama" koju je pevala čitava sala, što su neki od prisutnih ratnika sa Kozare, Neretve, Sutjeske i ostalih poprišta partizanske borbe - propratili i suzama. Dramska umetnica Slavica Jukić recitovala je Natorov "Čamac na Kupi" i "Jamu" Ivana Gorana Kovačića.

Ovoj svečanosti prisustvovala su delegacije boračkih organizacija Slovenije, Bosne i Hercegovine, Italije, Mađarske, Društva "Josip Broz Tito", Društva za istinu o antifašističkom NOB-u u Jugoslaviji (Ljubo Babić, Petar Babić, Ante Gvardiol, Stevo Dokmanović, Vlado Maričić, Zarija Stojović). Bile su zastupljene i pojedine političke partije - HNS, SDP, SRP, a hrvatsku vladu predstavljao je ministar rada i socijalne zaštite Davorko Vidović. Zapaženo je i prisustvo više generala Hrvatske vojske sa načelnikom Glavnog stožera generalom Petrom Stipetićem na čelu.

Na ovoj svečanosti bili su i Vladimir Velebit, Milan Kuprešanin Rade Bulat, Jure Bilić, Mika Špiljak, Slavko Komar, Josip Vrhovec, Tomislav Badovinac i više drugih istaknutih učesnika NOB-a i političkog života nekadašnje Jugoslavije.

Mediji u Hrvatskoj su obeležavanju godišnjice hrvatskih partizanskih korpusa dali veoma zapažen i to pozitivan publicitet.

Od negativnih reakcija, zabeležen je samo protest Središnjeg stožera hrvatskih branitelja grada Zagreba i Zagrebačke županije bez šireg odjeka u javnosti.

Knjiga "Split u Titovo doba"

Promociji obimne monografije "Split u Titovo doba" (izdanje Društva "J.B.Tito") i obeležavanju Dana oslobođenja Splita od fašističkih okupatora prisustvovao je i gradonačelnik Splita dr Slobodan Beroš. To je izazvalo više nego ostrašćene reakcije split-

skih radikalnih desničara u Gradskom veću - Luke Podruga, dr Dujomira Marasovića i dr Miljana Sesara. Njima je u "Slobodnoj Dalmaciji" odgovorio član Društva "Josip Broz Tito" inženjer Ranko Adorić ističući, između ostalog:

● Svoj trojici zajednička je izgubljenost u vremenu i prostoru pa se bore protiv Tita i partizana kao da smo još uvijek u 2. svjetskom ratu, a da mutež bude još veća, oni istodobno govore o "pomirenju svih Hrvata".

● Ti bojovnici "nacionalno pomirenje" zamišljaju kao trijumf uskrsele endehazije, a to što ih oslobođenje Splita baca u bijes razumljivo je protumačiti kao žaljenje što grad nije i danas u rukama okupatora i njegovih pripuza.

● Ideologije se ne mogu miriti te nas nikakva "pomirba" ne zanima jer nas ne zanimaju ustaše s kojima se niti svađamo, niti mirimo, pošto ih ne priznajemo kao ni prije 50 godina kada smo o njima kazali sve što smo imali i na vojničkom i na političkom planu, pa se danas ne želimo baviti političkom arheologijom.

Godišnjica 7. banijske

Povodom godišnjice nastanka 7. banijske divizije (osnovana je 22 novembra 1942), organizovan je memorijalni pohod na Baniju u kome su učestvovali njeni preživeli pripadnici i poklonici očuvanja tradicija antifašističke borbe. Položeni su vencu na spomenik diviziji koji se nalazi iznad ustaničkog sela Klasnića, a usputno i cveće na spomen-obeležja u ustaničkim naseljima Banski Grabovac, Vlahović, Dragotina i Klasnić, kao i na spomen-kosturnicu žrtvama pokolja Srba u glinskoj pravoslavnoj crkvi.

Prilikom polaganja venaca, evocirane su uspomene na značajne događaje i ličnosti iz NOB-a. Tom prilikom govorio je i Adam Dupalo, jedan od boraca i starešina 7. banijske divizije koji je s njom prošao Neretvu, Sutjesku i Zelengoru. Skupu se obratio i Stipe Šušvar, takođe jedan od učesnika ovog pohoda.

Knjiga - spomenik 34. udarnoj diviziji

U okviru svečanosti povodom godišnjice osnivanja 1. hrvatskog partizanskog korpusa, u Zagrebu, Samoboru i Karlovcu promovisana je obimna monografija "34. udarna divizija NOV i PO Hrvatske". Izdavač je Savez antifašističkih boraca i antifašista Hrvatske a autor novinar i publicista Vladimir Hlajić, aktivni član društva za istinu o antifašističkom NOB-u u Jugoslaviji.

Na gotovo 500 stranica, na osnovu pedantnog istraživanja dat je cjelokupni borbeni put ove divizije koja je ponos antifašističkog Žumberka, Pokuplja, Banije i Korduna. Monografiju, kao svojevrstni spomenik, čini 140 zasebnih autorskih jedinica ilustrovanih sa više od 100 fotografija i šema najznačajnijih borbenih operacija diviz-

ije koja je opstala na domaku Zagreba, danonoćno manevrisala i uspješno izvodila borbene aktivnosti na prostorima koji gravitiraju prema Zagrebu, Sisku i Karlovcu.

Monografijom dominiraju borci, komandiri, komandanti, komesari, terenski aktivisti - svi po imenu i prezimenu, u neprekidnom borbenom defileu. Čitalac se na kraju suočava i sa prozivkom poginulih i ranama podleglih boraca - njih 1.416 i još nekoliko destina do čijih imena i biografskih podataka Hlajić nije uspio da dođe.

Šime KRONJA

Prohodao puzeći fašizam

Na proslavi 60. godišnjice Kalničkog partizanskog odreda i brigada "Braća Radić" i "Matija Gubec" govorio je general JNA u penziji Žarko Miličević koji je tom prilikom rekao i:

o Često se u nas rabi sintagma o puzećem fašizmu a ja bih rekao da je on uveliko prohodao, a sve drugo je zamagljivanje stvarnosti. Evo i dokaza. Paralelno s vođenjem posljednjeg rata, ali i prije njega, počela je revizija povijesti 2. svjetskog rata i NOR-a, a ona se vrši i danas, uporno, sistematski i do dna. Reviziju je pratilo rušenje naše antifašističke baštine. Spomenici narodnim herojima i oni nulte kategorije ruše se i danas (Petrova gora) a da ova vlast ne poduzima ništa Odbacite iluzije! Nitko u ovoj zemlji nije suđen i za veće zločine što jasno dokazuje da ovo nije pravna ni demokratska država, usprkos drugačijih mišljenja. Istovremeno se po Hercegovini, oko Zadra, u Slunju i kod Sv. Ivana Žabno podižu spomenici ustašama, uz prisustvo olinjaih ustaša i njihovih simbola i uz blagoslov crkvenih dostojanstvenika.

o Pitamo se: tko to ima monopol nad historijom i kulturom, što je cilj i čija je to istina? U tom svemu vrlo su aktivni naši dični akademici. Jedan od njih uporno želi odvojiti Tita od antifašizma, dok druga dvojica se trude dokazati da ustaše nisu bili fašisti, nego borci za demokraciju i slobodu. Zbog toga nije ni čudo što je TV Beograd vrtio film o "Ravnogorskoj čitanki" koji govori o tome da su četnici bili borci za demokraciju i slobodu, što je isto ili slično sa stavom nekih naših akademika, što bi trebalo dokazati i Sedlarovi filmovi u kojima se šalju iste poruke za ustaše.

Pažnja - novi žiro-račun

Najnovijim promenama u platnom prometu koje su stupile na snagu 1. januara 2003. godine izmenjeni su brojevi žiro-računa. Novi žiro-račun Društva za sve uplate, uključujući i članarinu, je:

3 5 5 0 0 0 0 0 1 0 1 9 1 9 4 8 3

Vojvodanska banka AD Novi Sad -
Filijala Beograd

Naziv: Društvo za istinu o antifašističkoj narodnooslobodilačkoj borbi 1941-1945, Beograd, Sremska 2

Kod iste banke i pod istim nazivom otvoren je i devizni račun Društva čiji je broj
5 4 0 1 - 7 0 6 0 0 3 1 / 2 2

IZ DRUGIH DELOVA NEKADAŠNJE ZAJEDNIČKE DRŽAVE

BOSNA I HERCEGOVINA

**Borci Bijeljine
o proslavi na Mrakovici**

O reagovanjima povodom načina na koji je organizovana proslava 60.godišnjice bitke na Kozari raspravljalo je i Predsedništvo SUBNOR-a opštine Bijeljina na inicijativu više boraca NOR-a. Iz te rasprave proistekli su stavovi koji su saopšteni i Republičkom odboru SUBNOR-a Republike Srpske. Suštinu tih stavova čine:

- Mišljenje je rukovodstva boračke organizacije Bijeljine da na Mrakovici nije trebalo da dođe do nemilih događaja (ignorisanje delegacije SUBNOAR-a Bosne i Hercegovine i sprečavanje da na proslavi govori i Dragutin Braco Kosovac);

- Organizatorima zбора na Mrakovici zamera se što nisu istaknuta znamenja NOB-a a nedozvoljavanje da na ovom skupu javno istupi predsednik Glavnog odbora SUBNOAR-a BiH ocenjuje se kao višestruko štetno.

Predsedništvo SUBNOR-a Bijeljine posebno ističe: "Zbor na Mrakovici, kao uostalom i svi naši zborovi, bio je prilika da se ponovo sretnu partizani s Kozare sa svojim ratnim drugovima iz drugih krajeva BiH i da ožive svoje uspomene iz teških borbi i veličanstvenih pobjeda nad okupatorom i domaćim izdajnicima. Mi u Bijeljini svakog 27. jula oduševljeno doživljavamo susret sa Vojvođanima, Mačvanima, Tuzlacima i svim borcima BiH. Želja nam je da susreti boraca NOR-a BiH (RS i Federacije) imaju takav karakter što će biti garancija našem zajedničkom životu na dobrobit Bosanaca i Hercegovaca."

**Zajednička proslava u
Šekovićima**

Glavni odbor SUBNOAR-a BiH i Opštinski odbor SUBNOR-a Šekovići organizo-

vali su zajedničku proslavu 60. godišnjice formiranja 6. proleterske brigade.

Kako piše "Glas antifašista", list SUBNOAR-a BiH, spomenik posvećen brigadi, devastiran u toku poslednjeg rata, dočekaio je učesnike proslave sa Titovom slikom okićenom cvećem. Partizanske pesme odjekivale su pitomom dolinom u kojoj se okupio veliki broj ljudi među kojima su bili preživeli borci 6. proleterske brigade, kao i borci brigada poniklih iz većeg broja majevičkih brigada, 23. hrvatske, 19. bišćanske 20. romanijske, 21. tuzlanske.

Strah da će se ponoviti ono što se dogodilo prilikom obeležavanja 60. godišnjice kozarske epopeje, kada su borci iz Federacije BiH ignorisani, ovoga puta nije bio opravdan. Borci i meštani Šekovića i okoline srdačno su ih dočekali. Na skup su došli i borci iz tuzlanskog kraja, Bijeljine, nekoliko autobusa boraca iz Vojvodine koji su od 1943. ratovali u istočnoj Bosni.

Smotru stroja preživelih boraca izvršio je Vojo Ljujić, prvi komandant 6. brigade. Na njegov pozdrav "Smrt fašizmu", ne samo borci nego i ostali prisutni među kojima je bio i veliki broj mladih, odgovorili su sa "Sloboda narodu!". Na skupu su govorili predsednik SUBNOR-a Republike Srpske, predstavnik vojvođanskih boraca, predsednik Skupštine opštine Šekovići, predstavnik beogradske sekcije 6. brigade, pri čemu je bilo i disonantnih ocena poslednjeg rata. Prisutnima se obratio i Dragutin Kosovac, predsednik Glavnog odbora SUBNOAR-a BiH, koji je, pored ostalog, naglasio:

- U BiH, borci iz RS su se odvojili od Saveza boraca NOAR-a BiH i osnovali svoju organizaciju sa svojim Republičkim odborom. Već četiri godine nastojimo da stvorimo jedinstven savez. Naš stav je bio sve vrijeme da ne ističemo razlike, već da ono u čemu se slažemo razvijamo, a gdje ima drugačijih mišljenja da ostavimo vremenom da sazri da to rješavamo. Tako smo

PISMA DRUŠTVU I REDAKCIJI

Zaslužuju sećanje

Komemoracija povodom 58. godišnjice oslobođenja Beograda bila je primerena i svečana. Pored predstavnika SUBNOR-a, prisustvovali su vojni izaslanici Rusije, Belorusije i Ukrajine, predsjednica Beograda Radmila Hrustanović, mnogi borci i građani Beograda, kao i predstavnici VJ sa vojnom muzikom. Položeni su vijenci i cvijeće na spomenik palih boraca NOV i Crvene armije. Intonirane su himne pomenutih savezničkih zemalja i naša "Hej Sloveni"...

Riječju, sve je proteklo u atmosferi odavanja pijeteta poginulim ratnicima za oslobođenje slobodarskog Beograda i naše zemlje. Međutim, osim Društva za istinu o antifašističkom NOB-u u Jugoslaviji 1941-1945, niko se nije setio da su, udaljene neku stotinu metara, i humke slavnih vojskovođa u vrijeme oslobođenja Beograda - Peka Dapčevića i Mijalka Todorovića. To je propust koji se ne bi smio ponoviti. Ova dva velikana zaslužuju da im se oda dužna počast.

Velimir DRAKULOVIĆ

se dogovorili da sve značajne praznike zajednički proslavljamo jer nam je u drugom svjetskom ratu bila zajednička borba, kao i praznici.

- Pozvali su nas da zajedno obilježimo epopeju Kozare. Došli smo sa 16 autobusa i cvijećem, ali nas niko nije pomenuo niti dozvolio da govorimo. Vidjeli smo da se cijela proslava pretvorila u politički miting jedne partije. Razumijemo što su izbori i predizborna vremena, ali mi borci NOR-a 1941-1945. moramo čuvati svoje dostojanstvo i zalagati se za ono za što smo ginuli."

PISMA DRUŠTVU I REDAKCIJI

Nema opravdanja

Neshvatljivo mi je da se boračke organizacije ne oglašavaju nijednom rečju danas kad Slobodan Milošević javno podržava ekstremistu Sešelja.

Ako se juče još moglo imati i nekih iluzija kada su drugi prešutkivali i negirali vrednosti NOB-a, donekle se mogla shvatiti manipulacija s borcima. Danas je, međutim, nerazumno do kraja da se rukovodstva boračkih organizacija ne oglašavaju u kritici toga. A još je čudnije da se ne oglašavaju javnim protestima kada danas gotovo sve partije i vlasti i opozicije prešutkuju vrednosti NOB-a, sve značajne datume te borbe i masovno potiru imena istaknutih ratnika iz naziva ulica. Kao da u boračkim rukovodstvima vlada pregolema zbunjenost. A danas za to nema ama baš nikakvog opravdanja...

Pero KOLUNDŽIJA

Svim članovima, prijateljima i simpatizerima Društva za istinu o antifašističkoj narodnooslobodilačkoj borbi u Jugoslaviji 1941-1945, svojim čitaocima i saradnicima "Glas istine" najsrdačnije čestita Novu 2003. godinu.